

LETO II ŠT. 5.-7.

Trst
september
1926.

NAŠ

GLAS

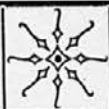
NAŠ GLAS izhaja v 12 številkah na leto. Celoletna naročnina za Italijo 18 Lit.,
 posamezna številka 1.60 Lit., za inostranstvo celoletno 24 Lit., po-
 samezna številka 2 Lit. - Izdajatelj, lastnik in odgovorni urednik: Roman Pahor.
 Naslov za uredništvo in upravništvo: Trieste, Casella postale 348.
 Tiska Tiskarna „Edinosi“ v Trstu, Via S. Francesco d' Assisi 20.

VSEBINA 5.-7. ŠTEVILKE:

Karlo Kocijančič: UVODNIK	Stran 73
Ivo Mihovilović: „Mi“!	” 76
D. P.: PRVA SMERNICA ZA DELO MED LJUDSTVOM	” 78
Branimir Dobravski: PRAKTIČNE SMERNICE ZA DELO MED LJUDSTVOM	” 80
Z. Ž.: POROČILO O IV. KONGRESU SREDNJEŠOLCEV	” 84
Ivan Slak: PRISPEVEK K ZGODOVINI BIVŠE ZVEZE SLOV. UČITELJSKIH DRUŠTEV	” 87
K. K.: V NEKAJ VRSTICAH	” 92
K. K.: O SKRIVNOSTNIH VPLIVIH MIŠLJENJA IN VOLJE	” 93
H. T. Škerl: „IL CASO SMAREGLIA“	” 95
Thea Černigojeva: RUSKA NOVA UMETNOST	” 97
Dragomir Š. Vinkov: NAŠ PESNIK	” 99
Branko Perović: POŽARI V VRTLOZIMA	” 102
Ivo Mihovilović: BESKUČNIKOVE PESME	” 103
Karlo Kocijančič: IZ ZBIRKE „VEČNA PLAMENICA“	” 105
Igor: MOJE POTOVANJE PO JUŽNI NEMČIJI	” 107
VESTNIK: Iz uprave in uredništva	” 104
Dijaški: A. Rojnić: Srednješkolci i njihova društva u Zagrebu	” 112
Društveni: Dopisi iz mladinskih društev	” 113
Športni: Rado Fač: O moralnem izidu prvenstvenih lekem	” 115
Splošni: Ivo Mihovilović: Jedan lepi grob. — Igor: Dragu Oruntarju v spomin. — O prosvetnom radu u narodu. — Naslovna stran. — A. Černigoj: Moje delovanje v Julijski krajini	” 117
SLIKE: Trije Černigojevi linorezi	Str. 83, 86 in 94

NAŠ GLAS

Poznam tvoja dela, da nisi ne mrzel ne gorak. Če bi bil vsaj mrzel ali gorak! Ker si pa mladen in nisi ne mrzel ne gorak, te izpljunem iz svojih ust. (Razodetje Janeza Apostola.)

Tudi o tem se moramo pomeniti, ali dopustimo med nami to tretjo možnost ali ne. Na svetu je dvojna vrsta ljudi, ki jim priznavam pravico do življenja. Prvi živijo sami zase, v razporu s svetom in čestokrat tudi s seboj. Drugi ne morejo živeti v svoji zaključenosti; kar imajo, razdajajo drugim in si delijo, kar drugi razdajajo. Tip, ki sledi Stirnerjevemu nauku, če že hočemo ljudi deliti na poimenske kategorije; in tip, ki ga označuje družbena teza jasnopoljskega filozofa. To na splošno, brez uvaževanja tisočerih odličic, ki oblikujejo psiho sveta. Šele po teh dveh kategorijah pride na vrsto skupina zlate srede, skupina neizrazitih ljudi, ki niso v življenju ne ptič ne miš, ne krop ne mrzla voda, brez lastne duševnosti. To so ljudje, ki jih je Kristus obsodil, ker so zakopali svoj talent, da ne daje nobenega dobička. Če uganjamo kakršno koli delo za družbo, ga uganjamo zaradi njih v prvi vrsti, ki ovirajo s svojo brezbriznostjo razvoj celote in nas samih. Če bi se vsi ljudje zavedali, da niso tu zavoljo jela in pila, zavoljo oportunističnosti in slaboumnih zabav, temveč zavoljo možganov, bi bilo že davno konec sedanjih prostaštev, mizerij in krivic. Vse drugo ne velja, če ne temelji na upodabljanju svojega lastnega, svobodnega, notranjega bistva.

Udejestvovati se javno, pomeni: odločiti se za to upodabljanje in za boj proti javni brezbriznosti; pomeni, da sprejemaš nase vse konsekvence, vse radosti in vsa trpljenja te odločitve.

Naše mladinsko gibanje si je izbralo ta delež javnega udejestvovanja in mora zato prevzeti tudi konsekvence. Tu ni nobenih omejitev na to, kar je trenutno dosegljivo ali razmeram prikladno. Zdi se mi, da naši mladini ne more tudi nihče očitati oportunitizma. Ta očitek bi ugovarjal deloma že duhu njenega glasila. Vendar so med nami posamezniki, ki jemljejo našo nalogo prepovršno in če ne drugače, z večnim strahom, koliko nam more naše delo škodovati, ne pa s pogumnim zaupanjem, koliko utegne koristiti. To je pa pri mladem človeku slaba popotnica za prihodnost.

Govorimo stvarno. Nekdo se mi je pritoževal, da je opazil ob priliki nekega našega zborovanja čudno nezrelost med mnogimi zborovalci. Besede so lepe, načrti visoki in podobno, da pa ne bo iz vsega nič prida, jamči to, kako otročje gledamo na zadeve javnega življenja, če sploh gledamo. Dal sem mu prav, ker me je zadnjič prišlo

nekaj tovarišev, češ, da bi bil «Naš glas» dober list, «samo da bi se ne bavil toliko s politikom». Mislili so na tisto, kar je drugim — večini! — baš ugajalo, na tisto «nekaj bojnega in aktualnega duha». Toda če bi bil «nasprotnik» v naših vrstah že samo eden, bi se izplačalo, da si pojasnimo mnenja kar dol in naravnost.

Nič politike! No, dobro, kaj pa je politika? Dokler imamo o njej naziranje, ki se zлага bolj za običajno in poleg tega še specifično slovansko preobračanje vsakdanjih dogodkov iz področja dnevne diplomacije, pri litru in podobnih poganjačih zgovornosti, dokler gre skratka zgolj za brezpomembno politiziranje in politikastrstvo, sprejemam tudi jaz svarilo tistih napisov, kakršne sem videl po raznih javnih lokalih v Florenci, ko sem tam služil vojake. «Non parlate di politica!» Ubogi dobičkarski inštinkt se je zbal za škodo, ki bi jo politika lahko uprizorila njegovim petim kozarcem in trem stolom. Ne šalimo se: imel je prav. Samo da politika ni to, kar škoduje kozarcem in koristi diplomatom, temveč je nekaj drugega. Tudi za nas bo dobro, če jo bomo ocenjevali z njene prave strani.

To je politika: filozofija celotnega javnega udejstvovanja; filozofija o razmerju med posameznikom in družbo; med pravicami in dolžnostmi v družbi; stremljenje po pravičnem izravnanju večnega boja med družbenimi enotami; in vsako dejanje, ki ga izvrši posameznik ali organizacija, da uveljavi v družbi svoje pravice. To je zelo obširna razlaga politike, tako obširna kakor življenje, kakor vse stroke in vsa dejanja v življenju, še posebej pa kakor vprašanje vsakdanjega kruha in lastne duše. Tukaj pa ne dosežeš brez odločnega dela in boja nič, s hojo po zlati srednji poti nič in še manj s pohlevnim «organizatoričnim» delom po načinu pipčarskih klubov. Naše mladinske organizacije hočejo biti vendar nekaj več nego pipčarski klubi? Imajo idejno jedro, o katerem se baš pomenkujemo — a se bomo morali še bolj — in to jedro je bojevito, kakor se za mladino — in za može tudi — spodobi; zato ga ne bomo skrivali, uveljavljali ga bomo v javnosti in se ne bomo ozirali, če ga sprejemajo na levi ali na desni z nemilostjo. Seveda, če bi bilo jedro pipčarenje, potem bi ostali pri pipčarenju, naročili bi nekaj podobnih napisov, kakor sem jih videl v Florenci, in bi se dajali po njih ceniti.

Kar sem povedal, je nekoliko dolgovezno in težko razumljivo brez dodatkov, ki bodo sledili. Razumeti pa je treba vsaj to, na kratko: Vsak človek, ki se je odločil za pravičnejšo družbo, mora dokazati to svojo odločitev v vsakem življenjskem položaju, odkrito, energično, brez ozira, kako se bo priljubil ali osovražil. Ponos, ki ga čuti v sebi po storjenem delu, zavest, da brani stvar, ki se mu zdi pravilna, in da spreobrača ljudi zanjo, mu mora biti najvišje plačilo, ki za njim stremi. Ena sama smrt za takšno zavest je neizmerno pomembnejša in potrebnejša nego milijarde življenj, ki niso ne murzla

ne gorka in ki jih bo sam višji princip življenja izpljunil iz svojih ust, ker ne predstavljajo večje vrednosti in boljšega namena nego petorica kozarcev in trojica stolov.

Karlo Kocjančič.

Ivo Mihovilović:

„Mi“!

Kaže se, da je, recimo, iks doba dalo jednu iks omladinu. Bilo bi bolje reči: iks omladina dala je, ili stvorila je iks doba. Doba, koje nije imalo jednu svoju omladinu, isto je kao i da ne bi postojalo. Neoličeno, beznačajno i ubrzo zaboravljeno. I kada ne bi bilo omladine, historija bi protekla nekim mrtvim, beskrvnim tempom — slična nekoj mlakoj, nejasnoj i bezciljnoj reci.

Impuls životu daju i davati će uvek oni virovi, koji su mladost, ono ključanje, — koje se (sporedno budi rečeno) u kafanskoj politici starih često s malo učmalog «balunerskog» posmeha zove «mladenački zanos». Tom se zanosu veoma često, više od toga posmeha i ne podaje ništa. A može da izgleda i preobesno u očima, koje su proživlele (ih bolje, koje su preživlele) život, zahteva li omladina za sebe malo pažnje ili podaje li si čak sama važnosti.

No, to je sporedno. Jasno je, da omladine od uvek daju ona parčeta historije, koja iz vodenog teksta svih povesnica na neki nejasan način iskaču, kao da bi bila tiskana kurzivom ili krupnije. Tako iskaču. I deluju. Odgajaju i čine, da nove omladine niču u poznijim dobama, u poznijim nejunačkim i staračkim periodama nekoga naroda. A te omladine u nekom savezu siju, po onoj reci, koja se zove narodna historija, — virove, koji se zovu pokreti života i pozitivne narodne energije.

* * *

Mnoge su lepe omladine ušle u historiju. Uronivši (izlizani profesorski izraz!) u historiju, mi se sretamo sa svim onim divnim omladinama. Udivljuju nas sve, svih doba i svih naroda. I mnoge naše jugoslovenske omladine lepe su i pokreću u nama amiraciju.

Spominjem samo za primer predratnu jugoslovensku omladinu, taj jedinstveni tip omladine u svetu i u historiji. Prikazati je opširnije skoro da je i teško. Trebalo bi proživeti je, a ne samo osećati je, ako bi se htelo dati o njoj jačeg izraza. (A koliko i kako se samo oseća ova mladina!) Osećati je danas, znači osećati i neki jad zbog nemogućnosti, da se ikada prožive u sebi svu lepotu rada, teškoća, nerveze, tragike i pobeđe, što su u sebi proživljavali oni, koji su na svojih dvadesetak godina i u svoju krv udarali zavetni pečat.

Skupina je to bila mladih ljudiju, energičnih ljudiju, s jakim osećajem dužnosti, pregora i žrtve. — No, uza sve to, ili pre svega toga, bila je ta omladina omladinski inteligentna, pa je jedino zato mogla, da zadivi ceo svet svojim činovima. A ti činovi nisu toliko maleni i nesvesni ili čak disperantni koliko izgledaju. Rad je ove omladine ceo ciklus duboko proračunanih i još neverovatno inteligentnih poteza na onoj šahovskoj ploči, koja se zove narodna sudbina.

Pa pogledamo li i po drugim omladinama drugih naroda, po omladinama, koje su ostavile neizbrisive tragove svojih mladih stopa na putu historije svojega naroda, i koje su baš po tim tragovima registrirane u historiji, opažamo kod svih ovih omladina, nešto više značajnije i dublje, neku specijalnu vrednotu, koja je bila uvek jedina garancija, svim poredama, koje su te omladine pobedile, svim stvaranjima, koja su te omladine stvarale.

Ta je vrednota bila neka posebna — omladinska inteligencija. —

Počnem li moralisati izgledati ću, eventualno, sličan ambicijoznome kaplaru, koji ima vremena, da i u bojnoj liniji broji puceta na haljetku nekog nemarnog bake. Mogao bi mi netko predbaciti, da nije danas momenat za moralisanje.

Naglašava se uvek teškoća momenta stiska momenta, i vremena, koje treba racionalno upotrebiti, koje se ne sme trošiti u ludo, u moralisanje, nego koje treba upotrebiti, upotrebiti i opet upotrebiti.

No, ja to vreme na prkos svima, i na prkos samome vremenu, upotrebljujem u — moralisanje. Sam fakat, da nije vreme za moralisanje, stvara za mene po sebi potrebu, da se morališe. (Bez logike. No, ne smeta.)

* * *

Radi se o nama.

Iz onoga lepoga i idealnoga fakta, koji bi bio: izvanredna formalna organizacija naše primorske omladine — izbija, i nekako neskladno strši drugi fakat, a taj je, da si naša omladina nije prisvojila pravu metodu i ideju odgajanja i pridizanja svojih redova, onu ideju, koju su imale sve prave omladine i kojom se postizava toliko potrebna i jedina spasonosna — omladinska inteligencija.

Neznam, možda se i varam, ali ja osećam, da je našem omladinskom telu potrebna neka reorganizacija. — Ili možda ne reorganizacija, nego neka mala dopuna u organizaciji.

Bio bi ultragreh kazati, da u našoj omladini nema omladinskog, jakog osećanja. Ne ću da nosim greha.

No, bio bi možda greh i naše obmamnjanje, da kod naše omladine ima uz omladinsko osećanje i dovoljna doza omladinske volje. Mislim, one volje, koja jedina može da valorizira osećanje,

i koja sa valoriziranim osećanjem tvori pravu sintezu i bitstvo jedne omladine. Za to pravo bitstvo treba dovoljna doza volje.

Treba da se bilansira harmonično: jedno osećanje i jedna volja.

Ovo jedno osećanje naše omladine već je dovoljno izraženo. Osećanje je naše omladine, može se reći, već postalo i opipljivo. Toliko je uspelo izraziti se. Zašli bismo daleko, ako bismo hteli govoriti o raznim formama toga izražavanja.

Sve su omladinske manifestacije osećanja do sada simpatične. Bilo to na športskom igralištu, bilo u društvima, u kružoku, na onim jedinstvenim zabavnim večerima, ili pak negde uz «kozarec» i onu najomladinskiju melodiju o vincu rumenom. (Simpatične su i kod vinca, ali neka, kad je već i kod naše omladine zavladao zakon, po kom svaki «naš narodni drum svršava u podrum».) Osećanje je u glavnom simpatično.

Ali osećanje ne dajemo mi. Osećanje je spontano i prema tome nije naša zasluga. Kao takovo ima i svoju relativnu vrednost i svoj relativni učinak na poboljšanje naših prilika i na porast vrednosti naše omladine kao nacionalnog faktora. Pa za same zanose ne možemo zahtevati pažnje.

Zanose i osećaje moramo upregnuti u jaram, koji se zove volja. Moramo bičem svoje volje poterati svoje dane, koje ispunjavamo samo utiscima, bez inicijative neke zdravije i dublje akcije. — To je danas potrebno našoj omladini.

Uz osećanje, koje postoji — mora današnja naša omladina graditi volju, koje nema, ili, ako ima, — malo ima.

* * *

Jer sve naše osećanje i sav naš entuzijizam ne tvori od nas pozitivnije vrednote, može da nas tera jedino kao «strelce, ki grejo naprej» s pesmom i srcem, ali bez nečesa fundamentalnijega. Osećanje i entuzijizam ne će ostaviti iza nas trajnije tragove naših mladih stopa, a sve inicijative, koje budemo uzimali iz naših osećanja i našeg entuzijazma ne će biti toliko jake i inteligentne koliko odvažne i zapanjive.

Da ne gnjavim: treba nam mnogo omladinske volje (volja je svesna — osećanje može biti i nesvesno). A treba nam je danas u prvom redu za sticanje i izgradnju jedne naše omladinske inteligencije.

Jer postoji i ovaj fakat: nesvesno smo u omladinskim krugovima (za to jer nemamo dovoljno volje) zapostavili ideju odgajanja i obrazovanja.

Mi nemamo dovoljno obrazovane omladine a momenat je tako kritičan. (To svi naglašavamo.)

Ja ne preteravam, samo konstatiram: naša današnja omladina nije dovoljno inteligentna. I mislim, da mi može malo ko protusloviti.

Ne može gotovo niko. Nè može zato, jer hoćemo svi, da budemo omladina (ona s jasnim tragovima iza sebe!). Ko bi mogao ustvrditi, ne samo natucnuti, nego ustvrditi s argumentima, da smo omladina, koja će doista ostaviti tragove?!

Ja osećam i znadem, da još nismo toliko omladina. Znači, da smo obična mladež, recimo i formalno lepo organizirana mladež sa zanosima, ali nismo još dovoljno dorasli, da budemo — omladina.

Omladina nije samo frazeološka forma za mladež.

Evo, ovo je jasno: naša se omladina još nije pobrinula, da se izgradi, da se odgoji i izobrazuje po uzoru ostalih omladina u svetu i u historiji. Naš svaki pojedini omladinac (pa bio i najodličniji najobrazovaniji doktor) nije još dovoljno omladinski naobražen. Nije još dovoljno omladinac.

Omladinci, koji nisu dovoljno omladinci, stvaraju omladinu, koja nije dovoljno omladina.

Za sada svršavam, ne ću da dalje «morališem», a ko želi nastaviti ovu temu — pa da nastavimo zajedno. Ali ne u epistolama! Na novom omladinskom delu.

D. P.:

Prva smernica za delo med ljudstvom.

«Smo še vedno sužnji oblike, častihlepni smo še in bi radi pokazali morda tudi navidezne naše zmožnosti.» Tako sem napisal v zadnjem svojem članku in mislil sem pri tem naša ljudska društva. Na vprašanje urednika, kako to, da so ostala med našo mladino fraza že sama upanja, da dobimo cele kupe napisanih smernic od vseh strani sveta, imam lahek odgovor: kar sem rekel o ljudskih društvih, rečem o dijaštvu.

Tudi dijaštvo «deluje» in organizira radi lepšega, radi tradicije. Tako je bil tudi «Naš glas» sprejet v začetku kot nekaj, kar ne more biti, ne kot idejno glasilo, kakršnega so si zamislili ustanovitelji, pač pa kot torišče za tradicionalne literarne vaje. Istotako so se rodile še druge stvari samo radi tradicije: «Naše delo» v Tolminu, kopica listov v Idriji, tu pa tam kakšna organizacija, izmed katerih je ena včlanjena v Udruženju; nočem je imenovati, ker sem zvedel, da se je v zadnjem času prerodila in bi morda ne vplivalo prijetno na sedanje člane, da spravljam njihovo društvo od včeraj na deske in še na takšen način. In vse to se dela z neupravičenim ponosom, češ: ali nas vidite, kako znamo! Je precejšen odstotek samoljubja in pavjega perja zraven. Hočete še en dokaz? Evo ga: Lanski kongres Udruženja je bil veličastna manifestacija dijaštva; to so trdili tudi

listi. Mnogo udeležencev, mnogo govorjenja in navdušenja. Vprašam sedaj: kako veliko je delo, ki ga je Udruženje napravilo v tem poslovnem letu? Gotov sem, četudi mi ni bilo dano zasledovati od blizu življenja Udruženja, da je to dosti bolj klavrno, nego si ga je mislil najzmernejši med opazovalci na lanskem kongresu. Vzrok? Ker so zraven delavcev prišli na kongres odpreti zatvornice svoje govorniške zmožnosti tudi frazerji, ki so menda bili v večini in ki so takoj po kongresu pozabili, kaj so na tem «goflali». Še celo v odboru so bili ljudje, ki so se kasneje izkazali za frazerje: in vse to po tako veličastni manifestaciji.

Pravimo, da smo napredni, a čitalniškega domoljubja preteklega stoletja se nismo še otresli. Prekomodno je, da bi ga kar tako vrgli med staro šaro, kaj? Oklepamo se sentimentalnega patriotizma preteklih let, četudi se zavedamo, da se je ta že preživel, ker potrebujemo danes aktivnega domoljubja. Doba čitalničarskih vesellic in plesov za narod bi morala biti že za nami; žal, da se s tem ukvarjajo mnogi še danes.

Iz naših vrst naj izgine prepričanje, da imamo društva radi lepšega, radi formalnosti in manifestacij, brez katerih gre razvoj neoškodovan svojo pot naprej; **prepričati se moramo, da imamo organizacijo iz potrebe in da moramo tej tudi ustrezati.** V tej smeri naj gre prerojenje našega gibanja.

Povedal bom nekaj besed o najvažnejšem problemu, ki zadeva danes naše ljudstvo, za katerega pa se naše srednješolsko dijaštvo sploh nič ne zanima: o gospodarstvu. Imenujem gospodarstvo najvažnejši problem, ker je gospodarsko blagostanje glavni pogoj za uspešen kulturni razvoj in za politično zrelost; saj pravi naš pregovor, da uboštvo podira moštvo.

Najmanj, kar moremo zahtevati od našega srednješolca, je to, da vsaj pozna naš gospodarski položaj. Pa vprašajte srednješolce, kaj sta Zadružni svezi v Trstu in Gorici; vprašajte ali so videli kdaj «Gospodarski vestnik» ali «Gospodarski list»; vprašajte, ali poznajo vzroke naše gospodarske krize, in videli boste, kako klavrno se bodo odrezali. Saj se dobijo tudi takšni, ki ne znajo razdeliti naše dežele po gospodarskem udejstvovanju. Mi pa potrebujemo ljudi, ki bi pripomogli h gospodarskemu povzdigu, zato naj se naše dijaštvo posveti tudi gospodarskim vprašanjem, kar ne bo težko, posebno če se pobrigajo za to tudi naši gospodarski krogi. Ni treba, da postanemo vsi strokovnjaki gospodarskih ved; **vsak dijak pa bi moral ob koncu svojih študijev poznati zadružništvo,** da bi bil sposoben to propagirati, zadrage ustanavljati in voditi.

Naše dijaštvo iz kmetskih družin pa bi šlo lahko še dalje. Slovenski dijak se ne prevzame in ga ni sram svojega kmečkega pokolenja; večina se med velikimi počitnicami nekako pokmeti in

pridno pomaga doma pri gospodarstvu; zato mislim, da bi ne bilo težko takšnim fantom, poglobiti se v študij ene izmed gospodarskih strok: v gorah v živinorejo in mlekarstvo, v naših Brdih v sadjarstvo itd. Saj ne trdim, da bi morali postati strokovni učitelji, a s svojim znanjem, četudi ne prav popolnim, bi lahko mnogo koristili gospodarstvu svoje družine in svojih bližnjih.

Niti na misel mi ne pride, da bi smatral izvajanja v tem članku za popolna. Obdelal sem ta problem pač tako, kakor ga more obdelati človek, ki sam potrebuje temeljite šole o gospodarstvu. Moj namen je, da pokažem na vprašanje, ki ga je do danes naše dijaštvo zanemarjalo; naloga drugih je sedaj, da stvar natančno pojasnijo, zato upam (in pričakujem, da to moje upanje ne ostane fraza), da se tozadevno oglasi kakšen strokovnjak.

Branimir Dobravski:

Praktične smernice za delo med ljudstvom.

Delo med ljudstvom — to je tista vrsta našega izvenšolskega udejstvovanja, ki je vedno tvorila predmet najživalnejših razprav med iniciativnim dijaštvom. In to dijaštvo imam pri pisanju tega članka v mislih, kajti ni moj namen, vzbuditi voljo in veselje do dela pri zaspanih in lenutih, marveč se obračam do tistih, ki to voljo in to veselje že imajo, dasi morda ne v praktični obliki.

Glede volje do udejstvovanja med ljudstvom ni navidezno nikakšne razlike med podeželskim in mestnim dijaštvom, mislim seveda pri tem na iniciativne tovariše, kakor sem že zgoraj poudaril. Opazi pa se ta razlika nedvomno tedaj, ko postane naša volja meso in kri. Opazili bomo, da gleda podeželski dijak na delo med širokimi plastmi našega naroda z mnogo bolj praktičnega stališča nego mestni, kar je seveda povsem razumljivo, če upoštevamo življenske okoliščine enega in drugega. Jasno je namreč, da bo podeželski dijak dal svojemu hotenju v našem smislu mnogo prej stvarno, praktično lice in da bo njegovi volji sledilo mnogo prej pozitivno udejstvovanje nego pri mestnemu tovarišu. To je razumljivo že radi neposrednega kontakta z ljudstvom, med katerim se hoče udejstvovati, dočim skuša iniciativni mestni dijak ta kontakt šele doseči. Zato je tudi njegovo proučevanje razmer, ki je pravi pogoj vsakemu pozitivnemu delu, mnogo težje in veliko manj neposredno. To je — mimogrede omenjeno — eden izmed glavnih vzrokov, zakaj mestni dijak prej omaga v svojem delu nego podeželski. Predstavlja si pač to «delo za narod» z mnogo bolj rožnate, idealne strani, nego je v resnici. Zato pa se mora vsak, ki se želi tozadevno udejstvovati, zavedati, kakšno breme sprejema nase. Ta zavest je za nadaljnjo vztrajnost neobhodno potrebna. In prav radi tega menim, da je napačno, siliti v s a k e g a dijaka na delo med ljudstvom, ne

da bi preje preizkusili ali utrdili njegove zmožnosti. Če kje, potem moramo še z bolj mirno vestjo poudariti tu pravilo: ne kvantiteta, ampak kvaliteta!

Iz hipnega in nekako prehodnega navdušenja se je že marsikdo vrgel v valove — da se svoji misli primerno izrazim — takozvanega «dela za narod», ali njegov uspeh je bil ničev, ker je obnemogel — mirabile dictu — v čudni in nepotrebni borbi z valovi!...

Kdor se torej v resnici hoče posvetiti tej najvažnejši, a obenem najtežavnejši naši nalogi, ta mora predvsem imeti vse pogoje, ki pridejo tu v poštev. Da navedem najvažnejše, omenim v prvi vrsti — idealizem. Ne tisti idealizem, ki je mnogim osovražena fraza brez vsake vrednosti, ker je zakopan le v naših srcih in ga kričavo razodeva le jezik, ampak tisti idealizem, ki mu srce daje le življenski impulz, svoje življenske znake pa kaže v delu naših rok. Ne samo v srcu in na jeziku, tudi v mišicah je in mora biti pravi idealizem.

Brez zavesti — one zavesti, ki ji je delo refleks — je tudi izključeno pravo delo med ljudstvom. To točko sem poudaril že višje, a jo omenjam ponovno, ker vem, da je pomanjkanje te zavesti glavni vzrok polovičarstva v našem udejstvovanju, še več, da dovede dijaka do neke antipatije do tistega dela, na katero se je vrgel prej s prevelikim navdušenjem in le iz prevelikega navdušenja, ne da bi se preje vprašal, katere komponente tvorijo njegovo udejstvalno rezultanto.

Tri četrtine vseh javnih delavcev pa odvrnejo v brezbriznost — žrtve, ker niso bili že pred nastopom nanje pripravljeni, ne zavedajoč se, da zahteva vsako delo svoje žrtve, še posebno ono, ki sloni izključno na idealistični in altruistični podlagi. Kaže pa obenem ta strah pred žrtvami na pomanjkanje socialnega čuta, ki je lahko eden izmed glavnih nedostatkov in ovirateljcev javnega udejstvovanja. Egoistično načelo je pri takšnem delu, kakor je delo med ljudstvom, že samo po sebi izključeno. Torej je samozatajevanje nadaljnji pogoj vsakega javnega delavca.

To so glavne zahteve, ki jih stavi na vsakega izmed nas uspešno, pozitivno in praktično delo za narod. Šele, ko smo si v svesti, da imamo vse te komponente kot podlago naši udejstvalni rezultanti, se smemo oprijeti dela med ljudstvom, ki ne postane na ta način osovražena fraza, ampak je le realno delo, ki računa z realnimi razmerami. In da se ta baza dopolni, je potrebna neka dopolnitev v obliki močne zgradbe. In tu prihajam k izhodišču svojih izvajanj in k svojemu praktičnemu predlogu, ki obstaja v ustanavljanju

dijaških srenj

v okrilju našega novega «Udruženja dijaških društev». Podoben predlog glede tozadevne organizacije našega prejšnjega «Udruženja

slov. srednješolcev v Italiji» sem nameraval predložiti že na lanskem občnem zboru, ali — žal — da tedaj ni čas dopuščal teh razprav, pozneje pa sem bil preobložen z delom, da bi se oglasil v našem listu. Med tem je podobna iniciativa prišla tudi od druge strani, tako da postaja ta ideja vedno bolj meso in kri v popolnoma praktični obleki. In sicer je ta iniciativa izšla iz vrst D. D. «Adrija» v Gorici, kjer se bo za Goriško vsa ta organizacija v njenem okrilju izvršila, kar bo «Udruženje» menda z veseljem pozdravilo in dopustilo to avtonomno reorganizacijo «Adrije» v okrilju «Udruženja».

Da pa se s to idejo seznanijo tudi tržaški in istrski dijaki, hočem podati nekoliko razlage k dijaškim srenjam po našem zamisleku.

Kaj so «dijaške srenje»? Organizacije podeželskega dijaštva po okrožjih. Navidezno nič novega; spominjam se, da so že bili iznešeni podobni predlogi na naših dveh kongresih v Gorici l. 1923. in l. 1924., ki so predlagali ustanovitev podeželskih dijaških krožkov v vseh tistih krajih, kjer je vsaj 10 dijakov. Misel je bila lepa, izvedba predlogov potrebna, ali ostalo je le pri momentanem entuziazmu, pri besedah... (Delno je mene tudi to dejstvo odvrnilo, da nisem na lanskem obč. zboru nastopil s svojim predlogom). Da pa je potreba velika, kaže poznejše ponovno individualno iskanje rešitve oz. izvedbe te notranje organizacije, dokler ni končno prišlo tudi do skupne rešitve — dijaških srenj, ki so zasnovane v širšem obsegu nego prvotno predlagani podeželski dij. krožki, ker srenje niso — kakor že ime pove — omejene le na posamezne kraje z večjim številom dijaštva, ampak je njihov delokrog razširjen na večje celote — okrožja, katerih določitev je seveda v glavnem lokalnega značaja. Na Goriškem — po osnutku srenjskega pravilnika — določata območje srenje sporazumno D. D. «Adrija» in pa srenja sama. Vipavska dolina bo n. pr. obsegala 3—4 precej močne dijaške srenje.

Kakšen je naš namen? Namen dijaških srenj — v kratkem povedano — je sledeči: gojiti medsebojno spoznavanje dijaštva, gojiti tovarštvo in družabnost med dijaštvom samim na eni in med dijaštvom ter ljudstvom na drugi strani; pospeševati samoizobrazbo dijaštva; urejevati izobraževalno delo med ljudstvom ter gledati na njega kulturno in socialno-gospodarsko korist.

Sredstva v dosego tega namena pa so skupščine in sestanki; razprave, predavanja in tečaji; prireditve in izleti; telovadba in šport; zanimanje za prosvetna, gospodarska in druga društva ter sodelovanje pri imenovanih organizacijah; zanimanje za javne razmere, njih proučevanje; zbiranje statistik i. t. d.

To so praktični predlogi za pravo in uspešno udejstvovanje dijaštva med ljudstvom, sicer v okrilju «Udruženja» kot interna reorganizacija, toda v smislu popolne dekoncentracije, avtonomije in specializacije, ker le v tem smislu more biti delo dij. srenj uspešno, pozitivno.

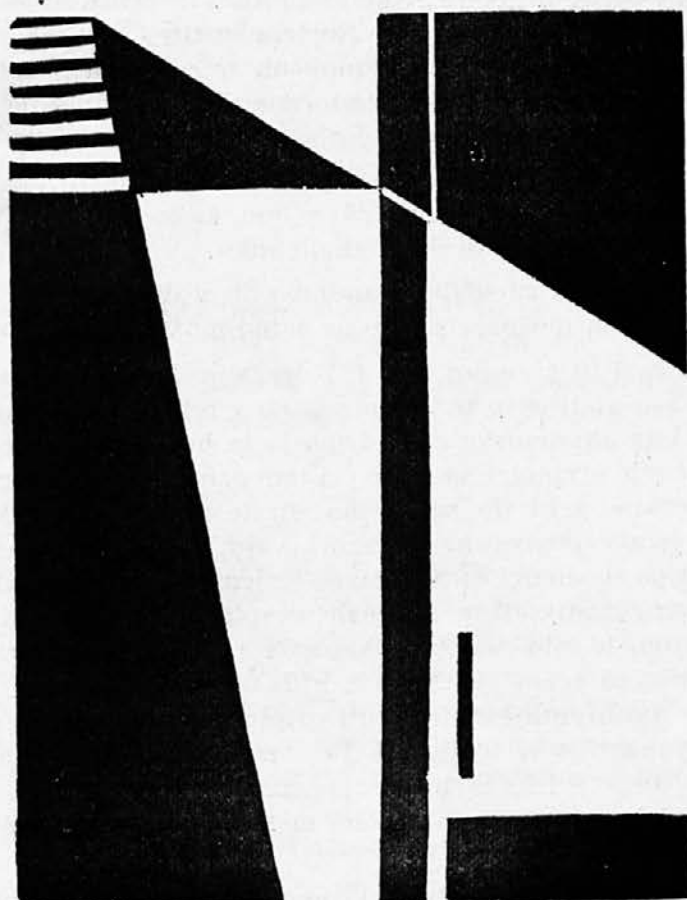
Želel bi, da bi si osvojili organizacijo dij. srenj tudi tržaški in istrski dijaki. Nasvetujem, da si v okrilju «Udruženja» ustanove odseke za sistematično vodstvo dij. srenj v tržaški in istrski pokrajini, kakor je to v okrilju «Udruženja» uredila «Adrija» za Goriško.

Obračam pa se v teh vrsticah — kakor sem že v začetku omenil — na iniciativno dijaštvo, ker s praktičnimi nasveti lenuhov iz spanja ne bom zbudil; tudi ne tistih, ki jim manjkajo vsi tisti pogoji za javno udejstvovanje, ki sem jih zgoraj omenil. Prav to nalogo naj prevzamejo nase dij. srenje.

Ponavljam pa ob zaključku, da ne gre za kvantiteto, ampak za kvaliteto, da ne gre za prisiljeno, ampak prostovoljno delo med ljudstvom.

Da pa to delo ne bo povsem individualno, brez sistema in tako podobno nenamazanemu vozu s kolesi različne dimenzije in kvalitete, naj poskrbi «Udruženje» potom notranje organizacije dij. srenj.

*****

Avgust Černigoj: Linorez

Z. Ž.:

Poročilo

o IV. kongresu srednješolcev in ustanovnem občnem zboru Dijškega združenja.

Nisem nameraval podati poročila, kakor ga stenografira pedanten zapisnikar, nisem se hotel omejiti le na stvarna dejstva, ki so rodila naša letošnja zborovanja, temveč hotel sem se dotakniti dveh oziroma treh važnih problemov, ki jih je deloma rešil kongres, deloma načel prosvetni tečaj oziroma predavatelj, ki naš je seznanil z gospodarskim položajem naših krajev. In vse to zato, ker vem, da so čitateljem glavne točke in formalne podrobnosti že znane, deloma pa zato, ker smo o tistih dveh vprašanjih, ki sem se vanje po svojih zmožnostih poglobil, sicer bolj ali manj že diskutirali, a jim končno vendarle nismo prišli do dna.

Po otvoritvi in po vseh onih poročilih članic in odbora in končno po predaji «Našega glasa» se je pričela principialna debata o združitvi srednješolske in akademske omladine. In stvar se je v načelu sprejela, v načelu, ki je označevalo le združitev kot takšno. Jaz za svojo osebo pa sem smatral in smatram še sedaj za načelo tudi to, ali naj bodo članice te nove zveze ločene ali samo mešane organizacije. In to je še danes problem.

Naš kongres ga je rešil po svoje in bi na ta način prav za prav ne bil več problem. Problem pa tiči v tem, kako združiti dve mentaliteti, dušo srednješolca in dušo akademika.

Trdim, da je ta združitev dandanes in v depresiji, ki tlači specialno naš narod, možna, da celo ne samo možna, temveč nujna.

Bili so časi in razmere in bili so končno kriteriji, ki so določevali, ali je slušatelj te in te univerze tudi v resnici akademik. Glavni kriterij je bila akademska čast. Lepa je ta beseda, toda če jo nekoliko natančneje premostrimo in se pri tem oziramo čim več na stvarni položaj, moramo priti do zaključka, da je obstajala ta akademska čast predvsem v popivanju in razgrajanju, v krokanju in pretepih. Priznavam pa na drugi strani častne izjeme, ki so se poglobljale v svoj strokovni študij, ali pa se borile za splošne kulturne in politične cilje. Toda teh je bilo malo in dasi so v presledkih potegnile akademsko maso za seboj, je ostal ta njih vpliv navadno le trenutek, masa pa je po hipnih navdušenjih ostala to, kar je bila. Psiha te akademske mase se je ločila od duše srednješolca le v tem, da je niso vezale tesne šolske stene in spačeni obrazi cefizeljnov in zaviti paragrafi šolskega zakona v tolikšni meri kakor uboge srednješolske tlačane.

In bil je zopet čas in kriterij, ki je določeval mentaliteto srednješolca.

Od palice in karcerja do daril in odlik — to so bile sile, ki so srednješolca vpregale v vozove, polne duševnih predmetov, ki srednješolca niso nikdar zanimali, ne morda radi predmetov samih, ampak radi karcerjev in smešnih, bradatih obrazov, ki so jih ceremoniozno formulirali in določevali.

Toda končno je srednješolec ali kdor koli reagiral in nastopila je današnja doba šolskih reform, ki so se sicer večinoma ponesrečile, toda tisti smešni bradati obrazi so prišli do spoznanja, da srednješolec ni vajenec, ampak kolikor toliko misleča duša, ki ji je treba poiskati načina, kako bi se iz lastne iniciative prilagodila postavkam srednje šole in splošno kulturne izobrazbe. Ta način se polagoma približuje onemu načinu, ki je primeren naobraževanju akademika.

Takšni sta ti dve mentaliteti in že samo radi tega dejstva je dana možnost, da se združita vsaj v enem samem oziru, to je v skupnem društvenem delovanju. Vzrok pa, da je ta združitev nujna, je vsestransko deprimirani položaj naše narodne manjšine. Možno je, da je v posameznih državah centralizem kvaren, možno celo, da jih ta centralizem uničuje, vsi pa vemo, da je pri kateri koli narodni manjšini centralizacija in združitev vseh odpornih sil skrajna nujnost. In drugič določa dejstvo, da živimo v časih, ki jih označuje intelekt meščana kot dobo narodnih svobodnih držav, že v svoji postavki sami, da je potrebna narodu, ki mu je prav za prav ime narodna manjšina, združitev predvsem intelektualne sile v enotno — naj se izrazim po znani frazi — avantgardo dotične narodne manjšine.

Na podlagi te utemeljitve sem prišel do zaključka, ki sicer ni podrobno, toda bistveno analiziran in ki pravi:

Članice centralne dijaške organizacije morajo biti enolnega ustroja, in sicer mešane edinice.

* * *

Omenil sem prej, da je rešil naš kongres ta problem po svoje. Na podlagi tega dejstva se je v petek popoldan vršil občni zbor nove dijaške centrale s splošno kulturnimi nameni. Na tem občnem zboru so še na dolgo in široko razpravljali o notranji organizaciji — po mojem mnenju po nepotrebnem, ker smatram drugi predlog o pokrajinskih centralnih odborih in kongresih že z gmotnega stališča za nemogoč. In tako je ostala centralna organizacija z ozirom na svoj notranji ustroj ista kakor prejšnje U. slov. srednješol. v I. —

Naslednji dan, v soboto 31. julija, se je vršil prosvetni tečaj s štirimi predavanji, izmed katerih smatram za najvažnejše in najbolj aktualno predavanje tisto «O našem gospodarskem položaju», v katerem je prišel predavatelj do prikritega zaključka s specialnim ozirom na dijaštvo, do zaključka, ki prehaja prav za prav v očitek: da se naj dijaštvo poprime z vse vnemo rešitve naše narodne manj-

šine z gospodarske plati. To je drugo vprašanje, ki menim, da je dovolj aktualno, da moramo o njem ne samo diskutirati, ampak končno tudi nekaj pozitivnega storiti.

Rešiti bom skušal to vprašanje na podlagi naših lokalnih razmer v Trstu. Vsem je bolj ali manj točno znano, v kakšni skoraj nerazrešljivi krizi živi naš narod v Jul. krajini. To krizo je treba na kateri koli način odpraviti, treba pa jo je predvsem spoznati do

Avgust Černigoj: Linorez

zadnjih podrobnosti in nato priti do načina, ki je najlažji in najpreprostejši, da se po njem gospodarski položaj naše narodne manjšine najbolj gotovo in trajno reši.

Priznavam, da je treba za tako vprašanje intelektov, ki so strokovno in s posebnim ozirom na naše razmere temeljito poučeni. A v našem krožku je dan ta slučaj! Med našimi člani nahajamo

akademike, ki se specialno in z lastno iniciativo bavijo z gospodarskimi vprašanji. Na te tovariše torej bi padlo to breme. Kolikor sem poučen, vem, da je že večkrat padla med nas sicer neoficialna beseda o akademskem odseku, ki bi imel nalogo nuditi našim tovarišem akademikom potrebno izvenuniverzitetno naobrazbo. Temu nasprotujem že po svojem oziroma našem načelu o mešanih organizacijah, ker bi na takšen način prišlo do države v državi. Vem pa temu drug izhod, in to je: **gospodarski odsek.**

Ker nahajamo med našimi člani akademike, predvsem slušatelje naše trgovinske univerze, tvorijo ti že eo ipso bazo temu odseku. Izključeni pa naj bi ne bili iz odseka in ne smejo biti srednješolci. Program tega odseka naj bi bil:

- 1) Diskusije o splošnih gospodarskih vprašanjih in onih, ki se tičejo gospodarskega položaja našega naroda;
- 2) gospodarska predavanja, ki naj bi se podajala na naših društvenih, pa tudi na sestankih drugih društev;
- 3) narodno gospodarski dopisi po listih;
- 4) gospodarski tečaji.

Takšna je moja misel glede lokalnega gospodarskega udejstvovanja s strani dijaštva. Rešiti to vprašanje v splošnem smislu, naj ostane naloga naše centralne organizacije.

Dasi ni moje poročilo, kakor sem že omenil, res pravo poročilo, naj ga končam s pozivom do vseh dijakov, da se v to vprašanje čim bolj poglobijo in svoje tozadevne misli objavijo v našem glasilu.

Ivan Slak:

Prispevek k zgodovini.

bivše Zveze slovanskih učiteljskih društev.

Po končani svetovni vojni so ostala učiteljska društva Julijske krajine, organizirana po okrajih, brez osrednje organizacije. Potreba te se je močno čutila, saj smo imeli v šolskem letu 1918./19. okrog 400 šol s 55.000 otroki in s 660 učitelji in sicer: Slovenci 41.864 otrok, 528 učiteljev; Hrvati 15.979 otrok in 133 učiteljev.

Na poziv Antona Germeka, učitelja pri Sv. Ivanu in bivšega podpredsednika Zaveze jugoslov. avstr. učiteljskih društev, so se zbrali 16. novembra 1919. zastopniki vseh obstoječih učiteljskih društev na posvet v svetoivanski šoli in nekaj mesecev pozneje, 1. in 2. februarja 1920., je bil postavljen temelj Zvezi slovanskih učiteljskih društev v Julijski krajini, razpuščeni 3. avgusta t. l.

Zveza je obsegala devet društev in je imela 31. decembra 1920. naslednje stanje: 1) goriško društvo 120 članov (letos 70); 2) wolminsko 81 čl. (let. 42); 3) logaško 41 čl. (let. 24); 4) Idrijska Slomškova zveza 28 čl. (let. 24); 5) postojnsko društvo 98 čl. (let. 46); 6) tržaško 101

152 čl. (let. 75); 7) sežansko 57 čl. (let. 27); 8) koprsko 28 čl. (let. 24); 9) Istra 180 čl. (let. 52); — skupaj 808 članov (letos 369).

Zvezino vodstvo se je izbralo pri prvem delegacijskem zborovanju 1. februarja 1920. pri Sv. Ivanu sledeče: Anton Germek - predsednik, Karel Gruntar - blagajnik, Silvester Rode - tajnik. V letu 1923. je bil namesto izselivšega se tajnika Rodeta izvoljen za tajnika Jože Pahor. V tej sestavi je ostalo vodstvo nespremenjeno do razpusta Zveze.

V upravni odbor, ki se je običajno sestavljal k posvetu dva krat v letu, so se izbrali vsi istočasni društveni predsedniki.

V osrednji organizaciji so se osnovali trije odseki: organizačni, šolsko politični in odsek za izvenšolsko delo. Od teh odsekov je bil posebno delaven organizačni, ki je pretresal in zasnoval vse Zvezine ustanove.

Ob razpustu pa so obstojali odseki: za pevski zbor, za samoozobrazbo, Samopomoč in za šolsko politiko.

Da se je mogla organizacija uspešno razvijati, je mnogo prispevala društvena mesečnina, 5 lir na člana. Od teh so se plačevale centrali prvotno po 3 L. 66 st. V letu 1920. se je zbralo že 33.028 L., kar je nedvomno dalo pobudo smelejšim načrtom. Pozneje se je društvena članarina zvišala na 7 L. mesečno in končno celo na 10 L. Postopno se je ustvaril Zvezin pevski zbor in se je razvila Samopomoč.

Kot vez med članstvom se je osnovalo stanovsko glasilo «Učiteljski list», ki je začel izhajati 1. marca 1920. dvakrat na mesec.

Zveza je imela isto leto še II. delegacijsko zborovanje, in sicer spet pri Sv. Ivanu, 5. in 6. avgusta. Na tem zborovanju se je sklenilo izdajanje mladinskih listov «Novi rod» in «Naša nada», ki sta izšla začetkom leta 1921. «Naša nada», hrvatski mladinski list za Istro, je propadel 1. 1922. radi premalega števila naročnikov in ker se je bil med tem ustanovil «Mladi Istranin». «Novi rod» pa se je vzdržal, saj je učiteljstvo zbralo prvo leto zanj celih 49.867.90 L. na naročnini. Mladinski list je doživel vzlic velikim oviram, šest letnikov in se je tiskal naposled še vedno v 2600 izvodih mesečno.

Proti koncu leta 1920. je grozil Zvezi razkol, ki bi ga mogli opredeliti s krizo oportunitizma. Nekateri izmed učiteljstva so hoteli, naj bi bila organizacija samo pedagoška, drugi so zahtevali, naj brani tudi stanovske moralne in materialne koristi. Kriza se je zavlekla do septembra 1921., ko se je na III. delegacijskem zborovanju v Vipavi, 10. in 11. septembra, rešila. Zmagalo je stališče, naj se organizacija odločno bori za pravice stanu in šole. Na tem delegacijskem zborovanju je prišlo do sprememb v uredništvu obeh Zvezinih listov. Urednik Janko Samec je odstopil, uredništvo «Učiteljskega lista» je prevzel Jože Pahor, uredništvo «Novega rodu» pa

Josip Ribičič. V vodstvu organizacije sicer ni bilo nikakršnih sprememb.

Po delegacijskem zborovanju v Vipavi je začelo v Zvezi silno živahno življenje. Zlom oportunizma je pomenjal prosto pot delovnim silam, kar se je pokazalo na vsej črti. «Učiteljski list» je pričel z l. 1922. izhajati tri krat na mesec, in sicer v revialni obliki; «Novi rod», ki je bil že močno nazadoval, se je začel spet dvigati; osnoval se je pevski zbor, ki je izšel iz embrionalnega zbora tržaškega učiteljskega društva, kakor ga je organiziral pevovodja Srečko Kumar; pričela se je izobraževalna akcija med mlajšim tržaškim in sežanskim učiteljstvom pod vodstvom Alojzija Hreščaka.

Sadovi tega živahnega dela se kažejo v l. 1922. povsod. Pevski zbor priredi več znamenitih koncertov, pri Sv. Luciji na Tolminskem se vrši od 11.—16. septembra I. samoizobraževalni tečaj, ki popolnoma uspe, Zveza je tako močna, da začne zbirati sklad za lastno tiskarno; obenem se sproži misel na Samopomoč, ki naj ščiti potrebno učiteljstvo tudi gmotno. To leto je v obstanku Zveze najplodnejše, organizacija je po krčih prejšnjega leta popolnoma konsolidirana, IV. delegacijsko zborovanje v Gorici, 5. in 6. julija 1922., uspe v vsakem pogledu.

Vendar je le malo časa mogoče redno delovanje. Prihajajo težki časi. Društva zadržujejo ovire, goriško in tolminsko ne moreta zborovati. V začetku l. 1923. pridejo aretacije učiteljstva na Krasu. Istočasno se spet pojavlja oportunizem, ponekod se oglašajo vprašanja, kakšno smer naj zavzame organizacija. Nekakšen plebiscit po društvih pa odloči, naj gre učiteljstvo do sedanja ravno pot. Ta duh se je pokazal tudi pri V. delegacijskem zborovanju v Gorici, 9. in 10. julija 1923., ki je bilo polnoštevilno obiskano in je odobrilo nastopanje upravnega odbora in vodstva.

Kakor da bi hotela izrabiti beg še prostih dni, je Zveza obdržala II. izobraževalni tečaj pri Sv. Luciji (11.—17. julija), ki se ga je udeležilo nad 100 tovarišic in tovarišev, ter se je v dnevih od 5.—17. septembra vršil prvi pevski tečaj v Trstu, na kar je pevski zbor napravil turnejo v Benetke in Bologno (17.—22. septembra). Pevska turneja gmotno ni uspela in je zadala organizaciji težko rano prav v času, ko so prihajale trde spremembe za šolo in učiteljstvo. Zveza je finančno silno oslabela, stanovsko glasilo se je moralo spet omejiti na dvakratno izhajanje na mesec, zborove pevske vaje so se prekinile do aprila 1924., Samopomoč se ni razvila, tiskarski sklad se je porabljal za financiranje Zvezinih potreb, ker niso mogla društva redno zborovati in poslovati.

V tej dobi je prišla Gentilejeva šolska reforma. Prinesla je uvedbo državnega učnega jezika in nameščanje učiteljstva, ki materinega jezika otrok ni poznalo. Radi kritik šolske reforme so prišli

razni naši listi v navzkrižje z zakonom in tako tudi «Učiteljski list». Istočasno se je začela med slovanskim učiteljstvom agitacija, naj vstopi v državne korporacije.

Čez zimo 1923./24. je ležala depresija nad učiteljstvom. Napredovala je v tem času še najbolj izobraževalna akcija. Spomladi 1924. pa se je pričela obnova društev. Sklicala so se društvena zborovanja, izvzemši goriško in tolminsko, in poživiljenje je pričelo na vsej črti. Učiteljstvo se je spet vzravnalo, pevski zbor se je sestal in nastopil, III. samoizobraževalni tečaj se je pripravil in vršil od 22. do 26. julija pri Sv. Luciji, takoj po VI. zborovanju delegacije v Gorici (19. in 20. julija 1924.). Ta tečaj je bil zadnji, ki ga je učiteljstvo priredilo. Pripravilo je še IV., in sicer tako v letu 1925. kakor v letu 1926. V l. 1925. ni bil dovoljen, v l. 1926. se je pa Zveza razpustila.

Izobraževalni tečaji so edini svoje vrste med slov. učiteljstvom. So nekakšna učiteljska visoka šola po vzoru danskega ljudskega vseučilišča. Privabljali niso le učiteljstva, ampak tudi druge, posebno dijaštvo. Obravnavala pa so se na teh tečajih najrazličnejša sociološka in modroslovna vprašanja. Ti tečaji so bili pravo semenišče, na katerem so rasli novi organizatorji učiteljskim društvom ter so učiteljstvo izredno dvignili.

Druga polovica l. 1924. je prinesla nekoliko oddiha. Bilo je to v zvezi z drugimi dogodki. Vendar si Zveza še ni dovolj opomogla od velikega gmotnega udarca s turnejo pevskega zbora v Benetke in Bologno. Poleg tega je izgubljala letno 50—80 učiteljev, ki niso dobili več službe, bodisi ker niso bili tukajšnji državljani, bodisi iz drugih razlogov. Marsikateri pridni delavec je zapustil Zvezine vrste, ne da bi drugi stopil na njegovo mesto. Posebno oktober 1924. je bil usoden v tem pogledu. Radi uveljavljenja asimilacijskega zakona je bilo tedaj odpuščenih več učiteljev, ki so se izkazali kot dobri organizacijski delavci. Odšel je tudi Josip Ribičič, urednik «Novega roda», predsednik pevskega zbora, neutruđen, praktičen in iniciativen organizator, čigar ime ostane v tesni zvezi z vsem delom učiteljstva, posebno od l. 1921. od kongresa v Vipavi dalje.

Odpuščanje učiteljstva je tlačilo voljo za nove iniciative v Zvezi ter je oviralo kontinuiteto v ustanovah. Vendar so se vrzeli stalno spet zapirale, posebno v pevskem zboru. Kolikor krat je bil okleščen, toliko krat se je spet razrasel. Imel je do zadnjega silno trdoživost, saj je še ob razpustu štel 50 članov, večinoma izbran, šolan material.

Tudi samoizobrazba se je trdovratno vzdrževala. Menda je nagon pravil učiteljstvu, da ni nikdar dovolj njegovega znanja. Ker se ni sestajalo k društvenim zborovanjem, je pa nadomestilo to z izobraževanjem, z diskusijami in z osebnim zblizanjem. Samoiz-

obraževalno delo je znatno prispevalo k razjasnenju položaja. Pokazalo je, kdo je aktiven in koliko je nanj računati. Organizačna zavest ni zamrla, odtegnili so se le poedinci. Zato se je oglašala zahteva, naj se članstvo društev temeljito revidira. Kar je mrtvega, naj se izloči! Poedina društva so tudi že izvedla izčiščenje, to se pravi, so črtala vse takšne, ki niso več vršili organizacijskih dolžnosti. To čiščenje je bilo potrebno in je pokazalo, v kakšnem stanju so društva. Večinoma so bila trdna, posebno ona, ki so imela delavne odbore in ki so pazila na razširjenje samoizobrazbe. Revizija je dokazala, da je 90% učiteljstva značajnih in da jih ni mogoče organizaciji iztrgati; v tem pogledu je prekosila pričakovanje. Istočasno so se sklicala društvena pomladna zborovanja, ki so učiteljstvo z raznimi peripetijami le ojačila.

Tako se je organizacija vzdržala tudi gmotno in je mogla financirati II. tečaj pevskega zbora, ki se je vršil v Gorici od 3.—12. septembra 1925., ker se nameravani izobraževalni tečaj (od 3.—8. avgusta) ni mogel vršiti.

VII. delegacijsko zborovanje je bilo v Gorici, in sicer 1. in 2. avgusta 1925. Pokazalo je spet vso discipliniranost in idealizem organiziranega učiteljstva, ni pa zasnovo nobene novosti. Poročila odsekov so bila dovolj ugodna, samoizobraževalno delo se je vzdržalo, Samopomoč je šla potrebnemu učiteljstvu na roko z izdatnimi sredstvi. Sklenilo se je prispevati učiteljskim rodbinam tudi v slučaju smrti društvenih članov, toda velikih načrtov Zveza ni mogla imeti, ker ni imela moči in ni bil čas prikladen za novo ustvarjanje.

Tako je prišlo šolsko leto 1925./26. To leto je imelo dve značilni črti: borbo za obstoj in razširjenje izobraževalnega dela v stanu.

Z razvojem nove sindikalne zakonodaje je ponekod spet začel začel dvigati glavo stari opotunizem: ta krat ne v zabavljanju in defetizmu, ampak v odkritem odpadu iz društev. Najsramotnejši je bil na Komenščini. Bil je tudi edini svoje vrste, zakaj kjer je kakšen učitelj odpadel iz organizacije, je storil to sam na svojo pest.

Drugod je učiteljstvo večinoma vztrajalo in včasih naravnost v dramatičnih situacijah. Vsi dogodki so še preveč sveži in v spominu, da bi bilo mogoče o njih pisati tu. Izvzemši tolminsko in goriško društvo niso imela druga velikih izgub vzlic trdi borbi in odvisnosti. Organizacija je upadla za kakšnih sto članov. Štela jih je še vedno nad 360, pa bi polagoma vendar izkravela. Kontinuiteta njenih ustanov bi se bila mogla še vzdržati, vendar le v ožjem obsegu in samo za neko dobo. Moči je imela še vedno toliko, da so vsa nje društva sklicala redna pomladna zborovanja, ki so bila razmerno dobro obiskana. Pripravljala je tudi delegacijsko zborovanje, ki bi se imelo vršiti v Gorici 31. julija in 1. avgusta t. l., ter samoizobraževalni tečaj, ki bi bil od 2. do 6. avgusta.

Dasi se že l. 1925. ni vršil samoizobraževalni tečaj učiteljstva, samoizobrazba ni počivala. Razmahnila se je preko vsega prejšnjega. Vršilo se je pozimi nad 100 predavanj in diskusij, torej dva krat več nego vsako prejšnjih let. Tudi tu je učiteljstvo pokazalo brezprimerno voljo in vztrajnost. Prav iz tega se kaže tudi organizačni smisel stanu, kakor se je pokazal v dejstvu, da je učiteljstvo v zadnjem letu poravnalo večino svojega društvenega dolga, ki je znašal začetkom leta 1925. kakšnih 20.000 L. dolga za prejšnje čase.

To bi bila v velikih črtah zgodovina bivše Zveze učiteljskih društev. Večinoma je zgodovina suhih dejstev in števil, skoro da le nakazanje razvoja. Tudi tu le glavna oporišča, zakaj vsaka Zvezina ustanova ima svoj potek, svoj razvoj, svoje ljudi in svojo zgodovino. Vredno bi bilo to zgodovino poedinih institucij zase in podrobno obdelati, da bi se pokazale vse velike vsote podrobnega dela. Snov za to je zbrana deloma v «Učiteljskih listih» — v sedmih letih njegovega obstanka, deloma je v spominu onih, ki so bili poleg, ki so orali in zidali.

Duh, ki je vse delo oživiljal, ni razviden iz teh, že zgodovinskih podatkov, more se pa povedati z dvema besedama: oportunistem, računanje z razmerami in okoliščinami in hoja po prstih — kakor pravi Cankar v Kačurju — ter načelnost, ustvarjanje, grajenje in borba proti gnilobi, izrabljanju, kruhoborstvu. Mejnik je Vipava v letu 1921., ki je viden preko časa in preko dela do zadnjih dni.

V nekaj vrsticah.

Med velike fraze naših dni štejem tudi to: žensko vprašanje.

Ali je težišče življenja na gmotni strani — potem moramo moški vse ali skoraj vse zavreči, kar smo tu do danes naredili, vse te politike, te gospodarske in socialne sisteme, vso našo dosedanjo civilizacijo, ki se dovolj bridko maščuje nad nami samimi.

Ali pa je težišče v duševnosti, v moralnem osvobojenju in razvoju — potem moramo še celò začeti s kraja, kajti mi smo še najbolj sužnji naše nemorale.

V čem torej moremo dajati ženskam vzgled, da bi se jim izplačalo stremeti za izenačenjem z nami? Žensko gibanje, ki ostaja samodružno v tem stremljenju, ni nič manjši nezmisel, nego bi bilo kakšno samodružno moško gibanje z istimi, na nevažne zunanosti omejenimi emancipacijskimi smotri.

Zmisel je v tem, da bomo ženske kakor moški odkrili v sebi človeka in da bomo skupaj vodili gibanje za gmotnim in moralnim osvobojenjem stremečih ljudi.

K. K.

O skrivnostnih vplivih mišljenja in volje.

V neki družbi smo razpravljali o Kristusu in njegovem poslanstvu. Kakor je pri takšnih stvareh in ob različnosti mnenj že navada, nas je pogovor zavedel kmalu na povsem drugačne predmete, deloma nič manj potrebne razmišljanja. Presodite po nekaterih primerih.

Prvi primer: «Na ugovor, če je Kristus sploh živel, se mi zdi nepotrebno, da bi navajal običajne in malo zanesljive dokaze krščanskih apologetov. Zase jih tudi nič ne potrebujem! Vem pa, da je živela v židovskem ljudstvu tisočletja neomajna misel, da se bo Mesija prikazal in deloval med ljudmi. Še o tem so bili prepričani, da bo izšel iz rodu Davidovega. Čisto mogoče je potem, da se je ta misel v tem rodu tako utrdila, da je dobila po nekakšni psihični selekciji in po dolгих stoletjih utelešen izraz v nekem njegovem potomcu. Volja je dogodek.»

Drugi primer: «Sveto pismo pravi na nekem mestu samo, da je beseda ali bolje misel (logos) meso postala. To bi bila dopolnitev in obenem migljaj, kako se dado razlagati temna mesta v bibliji.»

Tretji: «Pred kratkim je umrl francoski psihopatolog Emile Coué, ki je zdravil tudi težke telesne bolezni s tem, da je bolnikom naročal, naj ponavljajo večkrat zaporedoma stavke, kakršen je ta: Jaz sem zdrav, počutim se izvrstno!»

Četrti: «Mulford pravi nekje, da se človekove misli oprimejo sten in prepojijo ozračje v sobah, kjer človek stalno živa. In ta miselni fluid vpliva potem nanj in na druge ljudi, ki bi srkali isto ozračje. Najlažje je postati zločinec v prostorih, kjer so se snovali zločini, in ustvarjati globoka dela, kjer so se rodile mnoge globoke misli.»

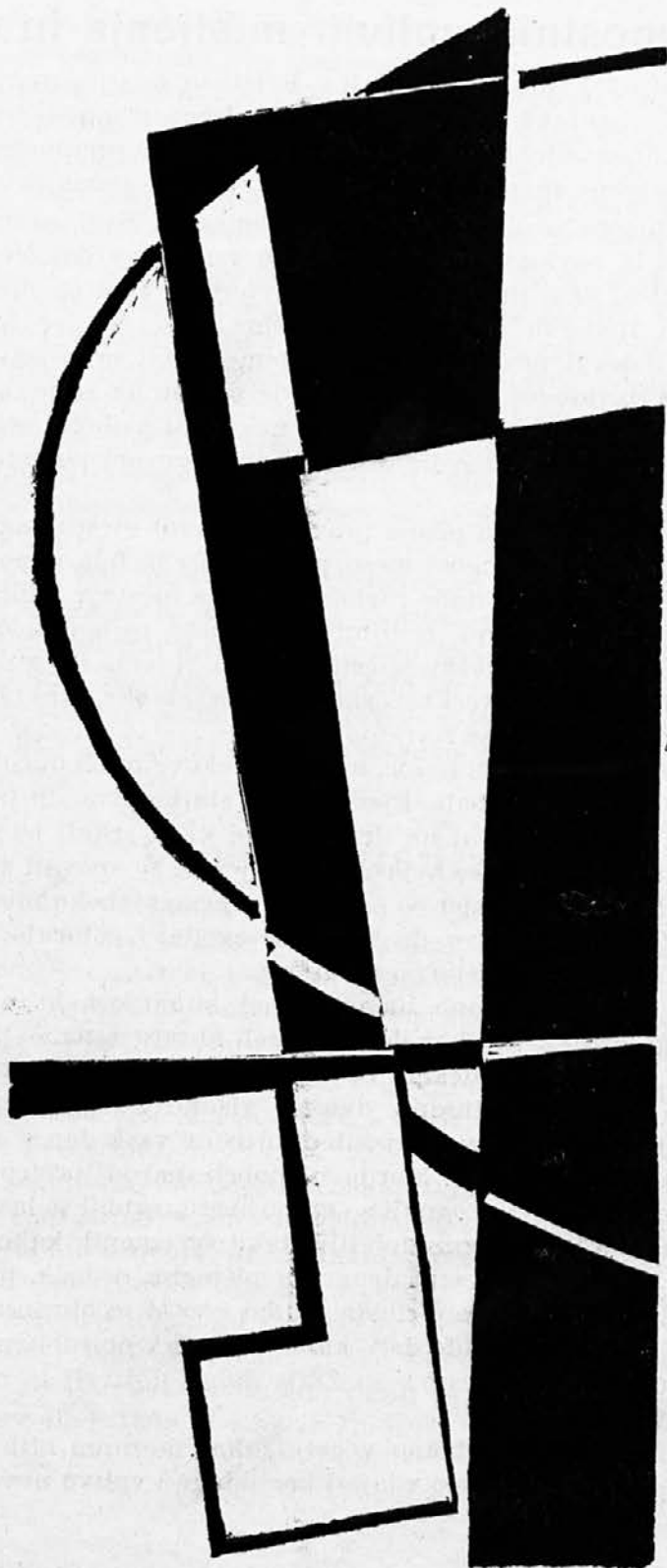
Peti: «Znano je dejstvo, da se otroci zgodaj postarajo, če spijo skupaj z odraslimi, ki postarno mislijo.»

Šesti: «Tudi to je znano, da vpliva na zunanost in notranjost še nerojenega otroka vse, kar dela in misli noseča žena.»

Sedmi: «Bral sem o nekem ruskem zdravniku, ki se je z močjo lastne volje pred vsemi ljudmi dvignil visoko v zrak. O podobnih 'čudežih' beremo iz krogov indijskih okultistov vsak dan.»

Osmi: «O Židih še eno. Morda ni noben narod pretrpel toliko ponižanja in suženjstva. Pognali so ga po svetu, zgubil je lastni jezik, tudi na zunaj se je v dolgih stoletjih tako spremenil, kakor da pripada Žid iz Tatarske povsem drugemu plemenu nego n. pr. tisti iz Španske ali iz ameriškega Vzhoda. Samo eno si je ohranil nepoplačeno. Trdno zavest, da pride dan, ko se povrne v obljubljeno deželo, v lastno svobodo. Ta povratek so Židje danes doživeli in njih jezik je znova ocvetel.»

Naj bo zapisano, da bomo vedeli, zakaj moramo biti mladi in zdravi in zakaj se ne smemo vdajati pogubnemu vplivu nevere, črnogledstva in obupa.

Avg. Černigoj:
Linorez.

H. F. Škerl:

„Il caso Smareglia“.

Aribert Smareglia, znani tržaški publicist in sin istrskega mojstra Antona Smareglia, je pred kratkim izdal majhno brošurico (Ariberto Smareglia: «Il teatro Lirico Nazionale negli ultimi trenta anni. Il Caso Smareglia» e il Teatro alla Scala». Trieste, Libreria Minerva, 1926.) s katero skuša, vsaj kolikor je v njega moči, razjasniti v strogo polemičnem tonu vso ono čudno razpoloženje, ki je obdajalo in še obdaja umetniško osebnost njegovega očeta. Znanstveniku delce sicer ne bo veliko koristilo, ker bi se njemu pač ne smeli zamolčati niti oni «incredibili episodi di quel tempo», preko katerih gre pisec omenjene brošure «per carità di patria», tembolj bo pa zanimalo lajka, ker mu bo pripomoglo, da se seznaní vsaj v glavnem z ono nizkotno mentaliteto vodilnih krogov glasbene Italije pred kakšnimi štiridesetimi leti. V tistih letih je bila namreč vsa lirična produkcija v rokah različnih založnikov, ki so s svojo bolj ali manj izrazito osebnostjo vplivali v toliko, da se je vsakršno gledališko udejstvovanje kretalo v mejah njihovih interesnih sfer. Razumljivo nam bo to dejstvo tem bolj, če pomislimo, da je bil Giulio Ricordi, lastnik istoimenske založbe, ki je še danes najmočnejša tvrdka svoje vrste v Italiji, in čigar motto je bil «mors tua, vita mea», gospodar vseh Verdijevih in pozneje z odkupom založbe Lucca tudi Wagnerjevih del; in da je bil Edoardo Sonzogno, lastnik tedaj jako vplivnega lista «Secolo», gospodar vseh francoskih del, med katerimi je bila Bizetova «Carmen» sijajen vir materialnih in moralnih uspehov. Pod takšnimi pogoji bo pač čisto jasno, da se umetnost nikakor ni mogla razvijati svobodno, zakaj vsak poizkus otresti se založniškega monopola bi bil za dotično gledališče ali osebo jako usoden. Mladi umetniki so se morali tedaj založniškim zahtevam prilagoditi — in to ne le s trgovskega stališča, marveč tudi z umetniškega — ker so bili drugače zapisani moralni smrti.

Ena izmed najizrazitejših žrtev teh razmer je baš naš sodeželan Antonio Smareglia. Rojen 5. maja 1854. v Puli, se je mogel posvetiti glasbenim študijam radi družinskih razmer šele v pozni mladosti, tako da nastopi pred širšo javnostjo komaj leta 1879. in sicer s svojo «Prezioso» v milanskem gledališču «Dal Verme». A že nekaj let pozneje (1883.) doživi v milanski Skali z «Bianco di Cervia» sijajen uspeh. Komaj pa se je pripravil, da poleti ponosno k svojemu cilju, že ga potisnejo razmere v ozadje in Italija, njegova domovina, mu zapre vrata, da si mora iskati kruha in slave v tujini, zakaj «l'esistenza nobilissima d'un artista, combattente per il legittimo raggiungimento del proprio ideale, diviene tutt'a un tratto un ingombro, dal quale bisogna sbarazzarsi a tutti i costi, magari... sopprimendolo!!!» (Gastone Zucoli: Antonio Smareglia, Trieste, Treves-Zanichelli, 1923). Njegovo naslednje delo «Sigetski vazal» doživi leta 1889. v Weimaru veličasten uspeh, kateremu se pridružijo tudi odlični glasbeniki, kakor Hans Richter, J. Brahms in pa znani nemški estet Hanslick, ki oceni delo nekako takole: «Duša in melodija sta italijanski. Znanost in točnost pa nemški.» Isti uspeh doživita naslednji deli «Cornill Schutt» leta 1893. v Pragi in «Istrska svatba» leta 1895. v Trstu. Domovina pa ga med tem časom popolnoma prezre in ne zmeni se niti toliko zanj, da bi poročala o njegovih uspehih v tujini. Tako se na primer pripeti, da poroča milanski «Secolo» o gledališki-sezoni na Dunaju in izpusti nalašč dela Antona Smareglia. Na protest s strani tega odgovori Sonzogno, da gre za pomoto, ne objavi pa nikakšnega popravka v listu. Prav tako so bili vsi poiskusi za uprizoritev kakšnega dela v Italiji zaman. Tako je nameravala uprava gledališča v Bologni uprizoriti Sma-

reglievo «Faleno» in Wagnerjevo «Walkirijo», pa ni mogla tega izvršiti, ker bi Ricordi ne dovolil «Walkirije», če bi se «Falena» ne umaknila — kar se je tudi zgodilo. Šele leta 1902. se posreči Smaregliu — in to po prizadevanju A. Toscaninija, ki je baš takrat sprejel vodstvo Skale, in ki je že v tisti dobi veljal za kapelnika svetovnega slovesa — uprizoriti v Skali «Oceano», ki doživi popoln uspeh, čeprav je bilo vse pripravljeno, da se delo uniči. Zadostuje že dejstvo, da so dali oceno dela pri «Secolu» v roke Leoncavalla, med tem ko je bilo običajno, da jo piše A. Galli.

Takšne nevzdržne razmere so trajale tja do leta 1914. S tem letom so namreč prešle vse Wagnerjeve spevoigre v ljudsko last, tako da je bil založniški aparat dodobra okrnjen. Tudi ni bilo več med živimi starega Ricordija, ki je držal dolgo vrsto let v rokah vajeti vsakršnega glasbenega udejstvovanja, tako da je bilo možno uprizoriti še isto leto in skoro brez ovir Smareglievo poslednje delo «Abisso». Vojna je sicer zakrivila, da se ubogi starček ni mogel uveljaviti še predčasno, upati pa je, da se to izvrši v čim krajšem času, posebno danes, ko so prešla vsa njegova dela v last družbe Sonzogno; treba bo pa na vsak način še mnogo vztrajnosti, da se odpravijo vsi oni pomisleki in predsodki, katere je nakopičil založniški monopol tekom svojega večletnega tiranstva proti umetniški osebnosti A. Smareglia.

Tako smo imeli pred kratkim nov slučaj takšnega bojkota in sicer ob priliki uprizoritve «Nerona», posmrtnega dela Arriga Boita, ko so pozabili omeniti zasluge A. Smareglia pri ureditvi zupuščine, čeprav je znano, da je on uredil skoro vse prvo dejanje, ki je bilo tega brez dvoma najbolj potrebno. Zato se nikakor ni čuditi, če smo slišali, da so zahtevali za lansko uprizoritev «Abissa» v Trstu jamstvo 15.000 lir (Ivan Grbec: Antonio Smareglia in njegov «Abisso» — «Naš Glas» 1926, št. 1.—2.) zakaj to je bilo še najmanj, kar so mu v življenju storili.

To bi bila v bistvu kalvarija umetnika, ki ne odneha od svojega življenskega ideala, ker je prepričan, da mora Lepota, ki jo tako iskreno obožuje, prej ali slej zmagati in četudi se ji postavlja po robu ves svet:

lascia passare
il cieco, il sordo, il balordo e l'ingrato
e non dimenticare
che ov'è beltà trionfa beltà!...

(«Abisso», II. dejanje.)

Povsem upravičeno je tedaj ogorčenje Ariberta Smareglia, ki se nanaša tudi na zločinski poizkus, da bi se uničilo življensko delo Catalanijevo, čigar «Wally» občuduje danes ves svet, in kjer izzveni o tem poskusu v besedah «se vi fosse anche per l'arte un codice, sarebbe contemplato come delitto». Zakaj dokler bi šlo tu za bojkotiranje kakšnega nadutega laži-umetnika, bi stvar bila mogoče umestna; tako pa je to kulturni škandal, čigar odgovornost pada na vse ono pokolenje, ki mu je prisostvovalo. Saj ni dosedaj še nihče dvomil o umetniški kakovosti Antona Smareglia in najsi so bili to odlični glasbeniki ali pa drugače vplivne osebe. D'Annunzio pravi o njem: «Chi avrebbe potuto immaginare che in quest'uomo che pare soltanto buono sia un così grande artista.» Ippolito Valletta piše o njem: «Se gli si vuole proprio cercare lontanamente una derivazione — usata la parola nel senso nobilissimo — bisogna che noi ci spingiamo molto in alto fino alle tavole della legge, e salendo a G. S. Bach, il quale ha saputo idealizzare tutte le aspirazioni umane per modo che la sua musica con mirabile armonia tutto comprende.» («Nuova Antologia»; Fascicolo XIX — 1 ottobre 1897.)

In če bi tudi vsega tega ne bilo, bi zadostovalo dejstvo, da ga je imenovala v zadnjem času Akademija v Bologni za svojega člana.

Mi, ki smo mladi in ki obožujemo vse ono, kar je vzniklo iz jeklene volje do življenja, prežete s skoro trmastim a tem vzvišenejšim idealom, smo prepričani, da bo Dobro slednjič vendarle zagospodovalo nad Žlim, tako da se bo lahko uresničila prerokba mladega glasbenika Adriana Lualdija: «Si... Egli il cieco, ha visto finalmente: ha visto una Verità, ha visto una Bellezza: l'ha afferrata, l'ha fatta sua ed ha così potuto rivelarla a questo pubblico di felici...» (A. Lualdi: «Il musicista cieco: Antonio Smareglia» — Bergamo, rivista Emporium, ottobre 1919.)

Literatura: Razen navedenih del še: Alberto de Angelis: Dizionario dei Musicisti, Roma, Ausonia 1922. — «Illustrazione Istriana», Anno I., N. 4, Trieste, 1 settembre 1923.

Thea Černigojeva:

Ruska nova umetnost.

Ruska umetnost, ki se javlja v srednjem veku kot visoko razvito slikarstvo ikon in kot narodno ustvarjanje na podlagi ornamenta, očituje sintezo dveh polarnih vplivov: Vzhoda in Zapada. Prvi je dal Rusiji opojnost barve, drugi materializacijo oblike. Zapadni vpliv je igral v ruskem slikarstvu odločilno ulogo. Ko pa je nastopil čas umetniškega propadanja v Zapadni Evropi, je prenehal delovati na razvoj ruske umetnosti. Z druge strani so ginevale tradicije, nastal je prelom, pričela se je druga doba ruske umetnosti, ki pa ni več organsko rastla iz narodnih mas, temveč se je umetno gojila v prostorih Državne akademije. Prvi protest proti Državni akademiji so povzdignili tkzv. «predvižniki», propovedniki naturalističnega prosvetnega slikarstva. Njim je sledila pozneje aristokratska skupina, znana pod imenom Svet umetnosti. Njen cilj je bil, zlomiti vse vezi slikarstva ter ga zamenjati z iluminirano grafiko.

Začetkom 20. stoletja se prične tvoriti v Moskvi nova slikarska kultura. V prvih delih nove skupine, ki si je nadela ime Bubnovljev balet, je opazati neko mešanico ruskega ikonoslkarstva, narodnih motivov ter zapadnih umetnikov. Odlikovale so se te slike po ostri liniji in barvi.

Ti mladi revolucionarni umetniki so se kmalu razcepili v dve skupini. Eni so sledili dekorativno čisto-koloritnemu načelu, a drugi mašinskemu slikarstvu. Slednji so skušali reševati vprašanja, ki jih je stavil Cézanne, oče ekspresionizma. Markantni predstavitelj te skupine je bil Končalovski.

Prva skupina se je razlikovala od druge po hitrejšem bistvenem razvoju, ki jo je privedel do analitičnega slikarstva. V isti dobi se pojavi na Zapadu kubizem in futurizem. Tem slikarskim problemom so se pridružili tudi ruski umetniki. Umetnik se ne zadovolji samo s predstavljanjem zunanje oblike, temveč hoče to tudi anali-

zirati. Doba analize se pričinja — prvi moment internacionalizacije nove umetnosti. Analitična doba je povzročila uničenje predmetnega slikarstva.

Tudi ruski slikarji niso zaostali v tej splošni evoluciji: prenehali so slikati na dvodimenzionalnem platnu ter začeli obravnavati materijo v prostoru. Na ta način je nastal relief in kontrarelief. Začetnik te smeri umetniškega pokreta je bil Tatlin. Že l. 1914. je komponiral reliefe, ki so izprva še kubistični, toda že sestavljeni iz različnega materiala, železa, stekla, mavca itd. Vse te proizvode so na Zapadu napačno nazivali mašinska umetnost, nevedoč, da umetnik ne rešuje tehničnih, temveč plastične probleme. Zasluga Tatlina obstoji v tem, da je naučil umetnika ustvarjati v realnem prostoru s pomočjo modernega materiala. Tako je po tem potu slikarstvo došlo do konstruktivne umetnosti. Kot važno strujo ruske umetnosti je treba omeniti suprematizem. Ta je stremil za tem, da iztrebi iz slikarstva vse nebisvene privine ter se omeji le na učinek barve in oblike. Slikar Malevič je naslikal na belem platnu črn kvadrat, hoteč predočiti čisto barvo in prosto geometrično obliko kot nekakšno umetniško govorico, ki jo vsi razumejo. Dekorativna svojstva suprematističnega slikarstva so našla izraz v narodnem vezivu ter barvanju poslopij.

Vzporedno z gori omenjeno strujo so se razvijali «brezpredmetniki», ki so potom svojih del izražali čisto subjektivno svojo emocijo. Glavni predstavnik te skupine je bil Kandinski, muzik absolutnega slikarstva. Potreba po novem, realnem ustvarjanju pa je napotila mlade brezpredmetnike, tako Rodčenka, Rozanova i. dr., da so se pridružili skupini konstruktivistov.

Temelj konstruktivne umetnosti je ruska Revolucija. Nje bistvo je aplikacija v življenju. Šlo je za vprašanje: Kakšno ulogo mora zavzeti nova umetnost v novi družbi, v kateri postane ustvarjanje skupna lastnina? Odgovor bi se glasil: **Produktivna umetnost**, t. j. umetnikovo ustvarjanje se prenese iz atelieja v tovarne in podjetja. Umetnik naj ne krasi že izdelanih predmetov, temveč naj sodeluje pri ustvarjanju novih oblik, ki ustrezajo duhu časa in prostoru. Na pot nove konstruktivne umetnosti so se napotili vsi napredni ruski umetniki, brez ozira na svetovno naznanje: Lisicki, Rodčenko, Gabo, Sternberg i. dr.

Nova ruska umetnost se je uveljavila predvsem v gledališču pri javnih prireditvah, pri gradnji hiš i. t. d. Novi umetniki so se pričeli udeleževati tudi na polju arhitekture, čeprav se je ta radi gradbene paralize morala omejiti le na načrte.

Razvoj ruske umetnosti je pospeševala predvsem država sama s tem, da je ustanovila umetniške delavnice, kjer so imeli umetniki priliko delati po naročilih države. Delavnice so se razdelile na več

fakultet: na slikarsko, kiparsko, arhitektonsko, lesorezno, metalurški, poligrafsko, tekstilno, keramično in gledališko.

Treba opomniti sledeće: Dela novih ruskih in zapadnoevropskih umetnikov so si v mnogem slična. Toda to, kar se ustvarja na Zapadu v ateljeju, se v Rusiji udejevuje v ogromnom obsegu v življenju.

Po «**Zenitu**», umetn. reviji v Beogradu, uredn. Ljubo Micić.

Dragovan Š. Vinkov:

Naš pesnik.

(Iza Nazorove pedesetgodišnjice.)

«Sin šume i drug morskog žala» doživio je bez buke, tiho, uz žal našeg mora svoju pedesetgodišnjicu. Do njega nisu dopirale bučne manifestacije ulice niti su mu se slale zvučne čestitke.

Jer je — pesnik, čisti umetnik, komu su bliži srcu patnički sinovi naše zemlje i sama naša gruda od svih onih papirnatih literata i naduvenih kritičara. Da je imao u sebi više današnjice, proslavljena bi bila njegova proslava sa paradama i ceremonijama.

Ali on je pesnik. Zato je osetio, da mu se vesele i da mu čestitaju naše hridine, naše more — naša domovina. Pa i bolje je, da ga se nisu dirnule prazne fraze.

U toj tišini dopirala je do njega jedna iskrena čestitka, dirala mu je grudi jedna pesma — pesma naše Istre, čestitka njene grude. Je li ju on čuo?

Ta slušao ju je još dok je iz naših melanholičnih krajeva uskrisivao već usnule junake, dok je u maglama, što su se šuljale oko naših domova, gledao Albusa-kralja i Ban Dragonju, na našoj grudi kopača Velog Jožu, i dok je sa sinjeg mora slušao nostalgičnu pesmu naših Galeota.

* * *

Život je jednog pesnika u njegovim pesmama, a Nazoru pogotovo, jer su njegove pesme pune sunca, peva prirode i životnih radosti.

Njegov je vanjski život, život običnog čoveka. Proživio je detinjstvo u poeziji mora i kršnog otoka Brača, živio je u Splitu kao študent, na raznim sveučilištima je uz lampu u predgradjima gradskim sanjao o svojoj sunčanoj zemlji, a kao profesor zafrkavao je djake, dok se nije smirio medju — decom u Crikvenici.

Tražiti nešto neobično u tom životu nema smisla, jer ono što je neobično naći ćemo samo u njegovoj poeziji.

* * *

Nazora obuzima često osećaj životnih radosti, jer znade, da je život najlepší dar što smo ga dobili od Božanstva. On je sretan, jer živi. I živi, jer je sretan. Dobro i zlo, to je život. Biti svestan i jednog i drugog, i ničesa se ne bojati u životu, u tom je jakost. A junaštvo u borbi, borba u životu, život pak u radosti, to daje svežinu, mladost i čar.

Sve klikće u njegovoj poeziji od radosti, on ju kao kakav prorok objavljuju («Radost»). Ne proklinje on boli i patnje u našoj prošlosti, već ih blagoslivlje.

Visoko mi se pesmo po gomili svih jada;
Pa čitava nam prošlost, svedj puna kletvi, sada
Blagoslovena nek je!

Onaj, ko je samo u dobru bio jak, nije jak. Nije snažan onaj, ko nije osetio gorčinu života, patnje i boli.

Tko nije pelin guto, taj ne zna, što je sladost;
Tko nije gažen bio, taj nezna, što je mladost,
Kad kroz nju snaga jekne.

Ali naš je narod osetio, šta znači živeti, potpuno živeti u boli, i patnji zato će i moći osetiti radost u životu i

Mi, što smo krutom zbiljom najgrdjih svojih jada
Plaćali zlatne sanje, mi ćemo stoprv sada
Znat živet, a ne snivat.

Život je našeg naroda bio težak, mračni su mu vekovi proricali propast, mnogo je živeo, mnogo se borio, mnogo patio. Kroza sva je iskušenja prošao pročišćen i ojačan. Zato Nazor klikće:

Nek suze budu radost
Nek znoj nam bude mladost
Nek život bude sladost.

I eto baš zato, jer Nazor propoveda poeziju života, poeziju borbe i junaštva, što veruje uza sve naše slabosti u snagu našeg naroda, on je pesnik nas, koji smo puni mladosti, snage i žudnje za životom.

* * *

Može se u Nazorovoj poeziji tražiti razne ideje, može se ga prikazivati kao dionizijskog pesnika poput Vidrića, kao nacionalnog pesnika poput Šantića itd. ali svaki će bez sumnje opaziti i osetiti u njegovoj poeziji Istru sa njenom mutnom prošlošću teškim životom, patničkim narodom i njenom poezijom.

Nazor i Istra! Istra je u Nazoru, a Nazor u Istri. Prodžite Istrom, celim njenim kršom, promatrajte seljaka u polju, slušajte njegov žagorni žargon kako priča o raznim Albusima, Dragonjama i osećajte — duboko ćete proćutiti poeziju Istre!

Kada ste to postignuli — shvatili ste Nazorovu poeziju, njegovog Velog Jožu, Boškarinu, Galeote, Ženu zapušćenu, i drugu poeziju, kojoj je dala Istra najснаžniji i najдubli ton a Nazor najдublji i najjači izraz.

Nije moguće, da niste osetili našeg poniznog, a punog snage seljaka u «Velom Joži», nije moguće da niste osetili svu nepravednost, kojom je naš narod bijen kad ste pročitali «Boškarinu».

Koliko puta su mi uzdrktale grudi, kada sam slušao pesmu punu čežnje za svojim domom i mirisom bosioaka, pesmu Galeota ispevanu u zvučnoj čakavštini. Koliko suza se protilo nad tom pesmom?! Čovek upravo oseća patnje našeg naroda i obuzimlje ga bes...

Kušajte jednog sunčanog podneva leći u travu i čuti ćete Nazorovog «cvrčka». Nehotice šaptat ćete zvučne stihove:

I cvrči, cvrči cvrčak na čvoru crne smrče
Svoj trohej zagušljivi, svoj zvučni, teški jamb.
Podne je... kao voda tišinom razleva se
Sunčani ditiramb.

Jeste li kada prolazili našim poljima i gledali seljaka kako ore i znojem kvasi škrtu zemlju. Ako poznate Nazorovog «Orača» morate pevati

Rano naša, al' si grdna! Njivo naša, al' si tvrda!

Zapuštena, pogažena, poharana, ofurena.

Otkini mi grūdu tešku, iščupaj mi trnje ljuto

Pluže moj gvozdeni!

Gledajući kako seljak ore morate se uveriti:

Sva je znojem pošćropljena i suzama orošena

Crna njiva naša.

Zaželi se čovek da sa seljakom sije «novo seme čudotvorno» da zaore poput Krešimira Velikog u tu grudu, da se stopi s njom.

Osećaj do zemlje kao do živoga bića razvijen je kod Nazora silno kao i osećaj do seljaka, koji je malen i neznatan poput šikare, ali zato je čvrsto prikovan uz nju.

U «Šikari» kao da je mislio prikazati našeg seljaka, koji je malen, neznatan, ali otporan i sakriva u sebi poput šikare puno potajnih snaga. Gde se ustali tu ga ne može niko isterati, niko išćupati. Ako se donekle i istrebi narastu nove generacije još otpornije i brojnije od predjašnjih. Ta strana predstavlja glavni deo naše narodne snage i zato je slavi Nazor.

Najlepše i najvrednije što smo imali u umetnosti nisu dali pojedinci, već:

«Pev najlepši je naše krvi jeknuo
Iz mnoštva bez imena.»

Taj narod je bičevan sudbinom, mnogi ga nastoje istrebiti, ali
Nazor peva narodu — šikari

Ti danas mreš, a sutra rasteš oštrija
I gušća negol' prije
Ni pedlja zemlje ne puštaš. Nek bunika
I vučji raste trn,
Al, što je naše, neka naše ostane
I u dan hud i crn!

Što da duljim o Nazoru, pesniku, koji toliko veruje u životnu
snagu našeg naroda, šta ga treba tumačiti — treba ga osećati, du-
boko osećati.

Branko Perović:

Požari u vrtlozima.

Vrtlozi,
šumna mora što sakrivaju prazninu
i oblače ispite kosture —
u krilu nose zgažene iluzije bespomoćnih,
smeh cinika,
krikove rastrojenih.

Dok svima život čvrsto u zatiljak seda
i lubanje pije,
— nagone jari, pali ko alkohol
što izgara svesti —
u zupčagama umiraju duše
da tijelo izrode.

Na poprištu tome radjaju se redom mnogi,
da se bore, ko s talasom iver.

Al korak po korak
pokoljenja ova neznanih buntovnika
što u sebi nose požare
stvorit će jedno,
što srušit će krovove one, što sami se rastaču,
sustavit će mnoštvo
i vjerom će svojom krenuti ga uz brdo.
svi umorni, koji su izgubili sebe.
Ne usponu tome klonut će
I svi što će pasti bit će temelj gradnji.

Jer stupovi jednog novog života, što dolazi
 kao jeka himne boraca, koje se utući ne može,
 mora da budu jaki
 izgradjeni,
 granitni,
 Da prkose kao planinska bila, što ne će da se saviju,
 jer s timora njihovih novi horizonti niču.

Ivo Mihovilović :

Beskućnikove pesme.

Srce u kućnome pragu

Živem po bespuću svoje bone dane,
 I sve svoje blede i besane noći,
 U lutanju (znadem) neću više proći,
 Kuda prodjoh jučer, kuda prodjoh lane.

Tvrd glas tog spoznanja sve me ljuće boli
 (To je stroga pretnja na momemu putu!)
 A duboko ćutim neku ruku krutu,
 Što me grubo tera i što me ne voli.

Znam, mnoge ću stope ostavit u svetu,
 I mnogom ću tihom i neznatnom cvetu
 Na bespuću plakat tuge, što me muče.

Tražim malo srca — lutanjem sve ljudjim
 I, ne sluteć niti, sve se više tudjim
 Sreu, što u pragu rodne kuće tuče — — —

Stanice na mom putu

Svaki dan mi pruža pustije pejsaže,
 Vreme što prolazi trag mi licem bije,
 Vetar moja ledja kandžijama vije,
 A umorne oči još večito traže.

Možda ću večeras opet sresti selo,
 Odmoriću lice i oči i ledja,
 A moja će ruka (oh, dnevno je bledja!)
 Taknut toplu ruku, što će kakvo belo

Devojče mi pružit plaho i u smetnji.
Srest ću kakvu majku, da u svakoj kretnji
Nosi dragu kretnju — što se dugo ćuti — — —

Na prostrtu leću, srcem punim sete — — —
Tek da me sred sete, kućni pas ne smete,
Što laje kad negde beskućnika sluti — — —

Noći na mom putu

Po belini ceste moja stopa zvoni,
Dok po vedrom nebu krupne zvezde kruže,
(Sada ko dukati, sad ko žute ruže,
Sad opet ko iskre, što ih vetar goni.)

Uz cestu sve trepte neke plahe sene,
Iz daleka slede moje mirne stope,
Tako, dok se žute zvezde ne rastope
I dokle vedrina ne počne da vene.

A kad zvezda nema — sene muklo šume,
Neke duge ruke sve pružaju u me,
I ko hladne ptice u krv mi se gnezde.

Tek me dan otkuplja. Tad se prebit sklanjam
Uz rub moje ceste i umorno sanjam
Za buduće noći — zvezde, zvezde, zvezde — — —

IZ UPRAVE IN UREDNIŠTVA.

Pričujoče tri številke stanejo v razprodaji skupaj 3 L. Naročniki s tem ne bodo prikrajšani, ker izide zadnja številka tega letnika v zelo povečanem obsegu in jo dobe brez nadaljnjih stroškov, dočim ji bo cena v razprodaji zvišana.

Za to (12.) številko, ki bo posvečena zadnjim ostankom naših srednjih šol, je potrebno, da dobimo gradivo čim prej. V glavnem jo zaključimo 31. oktobra. Tovariši, ki so bili poverjeni z zbiranjem gradiva zanjo, naj poskrbijo, da ga bo imelo glavno uredništvo do tega časa v rokah.

Tiste, ki so zaostali z naročnino ali ki so plačali samo za pol leta, prosimo, da odračunajo ostanek takoj po prejemu tega zvezka na naslov uprave. Tudi posamezne poverjenike pozivamo, da izvršijo čim prej svojo dolžnost.

Darovi za tiskovni sklad so prenehali. Čemu? List je še vedno potreben pomoči. Uprava ima na razpolago še nekaj izvodov prejšnjih številke tega letnika. Torej je še vedno mogoče naročiti si ves letnik — dokler nam založa ne poide.

K.: V zadnji številki je naš odgovor po pomoti izostal. Članek objavimo, če prej ne, v 12. št., pa nam moraš poslati vsa nadaljevanja do konca.

Neki stalni sodelavci z Goriskega v tem zvezku niso zastopani, čeprav niso štedili z obljubami. Mi si pa mislimo, da bi bilo treba sodelovanje z Goriskega celo razširiti. «Naš glas» ne more izhajati redno v prvi vrsti zato, ker dohajajo prispevki tako neredno, da izgubijo dostikrat ves pomen. Če pa sploh ne dohajajo, tem slabše. Odslej bomo posamezne številke zaključili 15. vsakega meseca.

Karlo Kocjančič:

Iz zbirke „Večna plamenica“

Moje in tvoje življenje.

Tedaj sem jo končal z objokovanjem preteklosti! Z razdirajočim hrepenenjem po izgubljenem v preteklosti! Z neusmiljenim mučenjem samega sebe, s hudobijami in z zločinsko voljo do uničevanja živih vrednot.

Osamljen, sam nase in na nikogar drugega navezan; zadostujoč samemu sebi; z očmi, daljnovidno uprtimi v gorostasna doživetja prihodnosti:

tako začnem novo življenje in ga zaznamujem s svojim znamenjem.

(Kaj je potrebno, da učim druge ljudi svojega življenja? Nihče si ga ne more po mojem urediti, kdor ga ni posnemal in razumel v vseh njegovih potankostih, ali kdor ni svojega življenja razumel.)

Spev o sedanjosti.

Ah, kakšna slast, dihati vonjave zrake sedanjosti s širokimi prsmi; globoko vdihniti, polagoma izdihavati, ritmično!

Čutiti, kako se mišice napenjajo in popuščajo pod ukazom možganov;

vedeti, kako se razširjajo in jeklenijo v vsakodnevnem naporu, ki na zadnje že ni več napor

(duša mi svobodno poskakuje v posodju telesa, neovirana po njegovih oblikah)!

Nuditi razgaljene, obokane prsi sunkovitim naskokom viharja ali besnemu opletanju toče —

rjuti z dva krat mogočnejšim glasom nego vihar;

nasičati oči z nepreštetimi in pestrimi lepotami narave, zelenja, rož, sinjega neba in solnca, drobnega in velikega gibanja!

(Kdo ve, da so moje pesmi takrat najlepše, ko še trepečejo po rogovilastih vejah, ali ko me opazujejo z motno-črnimi, solzečimi se pogledi iz dozorevajočih grozdov, ali ko jih nosim še nerazvite za čelno kostjo!?)

Resnično, nihče jih ne pojmi, kdor jih ni videl najprvo tam v postanku.)

Pa kakšna naslada, udajati se z nagim telesom strastnim božanjem solnčne luči!

Stekati med njenimi lovečimi prsti po mehki preprogi spomladanskih trav, kričati, ustavljeni se, sprejemati vroči poljub in spet zbežati;

kopati se v luči kakor v večno pregibajoči se tekočini morjá, plavati, piti nje slani vonj, prav kakor v morju!

(Po nji drči vse, kar se pojavlja, kakor sto tisočeri prikazi v morju: ribe, napihnjeni morski klobuki, dolge trakaste haluge, raki, solnčni odsevi — naglo izginjajo, spet se prikazujejo; solne sopare nad njim, rdeča hišica, visoko na strmem rtiču; barve, barve!

In vse, da opijani moje čute, zavoljo mene ustvarjeno, in jaz ustvarjen, da stopim v njihova zaključena svetovja ter jih obogatim, kakor obogatujejo ona mojega.

Joj! Ah! Ta hladni val, ki se je zamajal po gladini z lesketavo grivo in se zlomil ob moje prsi!

Kako razkošno! Kako prijetno dražeče! Kako bogato!

Obsegati kot temna, stalna točka v sredini vendar prostranost od obzorja do obzorja!

Obsegati še več! Biti kakor strelovita motorka z vihrajočo zastavico na gladini in zadreviti proti obzorju!

Skočiti čez obzorje v praznino in se jadrno vzpeti po svetlem nebosklonu do zenita.

Skočiti od zenita do drugega zenita, do tretjega, do nikoli-vštetega!

Kajti neskončna je vrsta zenitov nad nami.

Še bolj pa je neskončna vse obsegajoča zmožnost moje misli, ki se vzpenja nad zenite.)

Spev o nesmrtnosti.

To je življenje:

vzvišeno, bohotno, uzadostujoče.

In vzvišena, bohotna, uzadostujoča,

kakor življenje je smrt.

Mislim, da je trenutek smrti z vsem neodrgnjenim za sabo daleč najlepše, kar se more primeriti v življenju, in mogočno po svojih razodetjih.

Če ni strahotno, kar je bilo pred tem življenjem, kako naj bo strahotno, kar bo po življenju?

Jaz pa vem, da sem tisti pravljlični ptič, ki je priletel iz polnočnega mraka skozi odprto okno v razsvetljeno dvorano in izginil skozi nasprotno okno v noč.

In vendar najde v temi svoje gnezdo!

O brat! O sestra! Kaj ne letiš z menoj iz noči rojstva v temino smrti z mislijo, pred teboj plahutajočo v uravnanem tiru?

In ne najdeš gnezda?

Jaz pa vem, da bom z mogočnostjo živega bivanja vsekdar označeval istotolikšno mogočnost poslednjih hipov živega bivanja;

in da bom črnovidcem razodeval, kako se pripravljajo v neprenehljivem snovanju nevidne, velikanske spremembe iz oblike v obliko, silna zavalovanja in predrugačenja razmerij v mojem in tvojem lastnem svetovju;

in da se je pripravljalo vse to od tistega trenutka, ko je stopila prejšnja oblika v sedanjo;

in da se bo ponavljalo v vsaki prihodni obliki,
neprestano, v večnem izpopolnjevanju —

kakor sprememba prvin s spremembo razmerij v njihovih atomih v višje prvine

ali kakor očarujoče predrugačenje koreninskih sokov v popek, iz popka v cvet, iz cveta v sad in seme, v neskončni vrsti!

Kajti neskončno kakor število oblik, s katerimi se more razodevati poedino svetovje, je tudi število življenj in smrti!

Igor:

Moje potovanje po južni Nemčiji.

Lansko poletje so bili nemški skavti gostje ljubljanskih skavtov; bili so na našem lepem taboru ob Bohinjskem jezeru, kjer jih je očarala lepota naših krajev. Zelo so bili navdušeni nad taborom in nad lepim razgledom iz njega.

Letos so se revanširali ter so povabili naše skavte na treditensko potovanje po južni Nemčiji. Odzvali smo se rade volje povabilu. Med udeleženci izleta je bil eden iz Maribora, trije iz Kočevja in pet iz Ljubljane.

13. julija ponoči smo se sešli z nemškimi skavti pod vodstvom stud. arch. Hellmut-Haubolda na postaji Hof, na češko-bavarski meji. Še isti dan zjutraj smo se odpeljali z vlakom do Wurzbacha, od tod pa peš proti Leutenbergu, kjer bomo prenočili.

Krasno jutro... Po dolini se je čulo žvenketanje kos in odmeva-joče ukanje mladih koscev. Počasi je prisijalo solnce izza nizkih gričev in odsevalo v tisočero rosnih kapljah... Bili smo dobre volje in peli smo «Regiment po cesti gre». Še celo Nemci so ga lomili... Tako smo hodili ves dan in ko je odzvonilo na vaši avemarijo, smo dospeli na cilj — na grad Leutenberg. Tu smo imeli krasen razgled na bližnjo okolico. Od daleč se je čulo petje koscev, ki so se počasi vračali proti domu. Tudi mi smo kmalu odšli spat, kajti naslednji dan nas je čakala še huda pot.

Drugi dan, 14. julija, smo odšli preko Eichichta proti mestu Saalfeldu, kamor smo dospeli zvečer ob 6. Od tu smo se odpeljali z vlakom proti mestu Kahla, od koder smo šli peš na grad Leutenberg, kjer smo dobili prenočišče.

Kakor sem že omenil, smo bili gostje Nemcev, to je nemške «Sächsische Jugendschaft». Naš vodja Haubold nam je priskrbel prenočišča v «Jugendherbergih» kakor v Jugoslaviji «Ferialni savez». Prenoišče za osebo stane 30 pf. «Deutsche Jugendherberge» dobiš skoro v vsakem mestu, da, skoro v vsaki večji vasi. So krasno urejene spalnice, kopalnice in tudi kuhinje — seveda si mora vsak potnik sam kuhati — v šolah, vojašnicah in na gradovih.

15. julij nas je pozdravil s solncem. Pred zajutrekom smo imeli prosto telovadbo in nato umivanje. Popoldne smo odpotovali v Jenou. Leži na levem bregu reke Saale. Ogledali smo si krasno gotsko stolno cerkev, s 74 m visokim stolpom. Zelo važna je tudi univerza, katera je bila ustanovljena leta 1558. Tu smo videli polno dijakov z razrezanimi lici. In končno smo obiskali tudi znane Zeissove tvornice. Videli smo, kako delajo steklenice, kozarce, cevi in druge podobne izdelke. Tukajšnja biblioteka ima 208.000 zvezkov.

Naslednji dan smo odpotovali v Weimar, skozi katerega teče reka Ilm. Ogledali smo si Goethejevo hišo z Goethejevim nacionalnim muzejem, potem Goethejevo vrtno hišo, kjer je prebival pesnik, ko se je vrnil iz Italije. V sredini mesta smo si ogledali znamenito Schillerjevo hišo. V obeh hišah, Goethejevi kakor Schillerjevi, smo videli sobo, kjer sta pesnika umrla. Obe postelji sta posuti s svežimi cvetlicami. Pred gledališčem stoji krasen spomenik Goetheja in Schillerja. Odšli smo še na pokopališče. Ogledali smo si grobnico, kjer počivata večno spanje oba pesnika. Vse polno krasnih vencev...

Iz znamenitega Weimarja so odpotovali v vrt Nemčije, v Erfurt. Namreč tu so veliki cvetlični nasadi, s katerimi zalagajo celo Nemčijo. Krasna gotska cerkev nas je zelo navdušila.

19. julija nas je lokomotiva pripeljala v Eisenach, kjer smo dobili krasno prenočišče v graščini pod gradom Wartburg. Ogledali smo si grad, zanimiv radi tega, ker je tu dr. Martin Luther prevedel biblijo. V gradu se vrši dejanje opere «Tannhäuser». Iz stolpa na gradu smo imeli krasen razgled na okolico. Bil je sijajen poletni popoldan in lahka sapica je završala včasih po košatih kostanjih okoli gradu.

* * *

Iz Eisenacha smo se odpeljali proti Bambergu. Vozili smo se po lepih krajih in na zelenih holmih smo videli vse polno starih, včasih že razpadlih gradov in krasne vinograde.

Bil je krasen poletni večer, ko smo dospeli v Bamberg. Tu nas je pričakoval neki profesor zgodovine z novinarjem. Odpeljala sta nas v hotel, kjer smo dobili sobe. Zvečer ob 8. so nam priredili slavnostno večerjo. Poleg nas so bili povabljeni tudi nemški novinarji in profesorji. Po večerji pa so prispeli tudi nemški skavti-dijaki, ki so nam s spremljevanjem orkestra zapeli nekaj nemških pesmi. Seveda ni

manjkalo govorov. Na koncu smo zapeli tudi mi, nekaj naših narodnih.

Drugi dan smo si ogledali cerkve v gotskem in romanskem slogu. Bambergu pravijo mali Rim, ker je znamenit radi cerkva. Drugače pa je mesto majhno in staro.

21. julija smo zapustili prijazni Bamberg in prijazne nemške tovariše. Odpeljali smo se z osebnim vlakom proti Würzburgu, kamor smo dospeli po triurni vožnji. Mesto se razprostira na obeh straneh Maina pod gradom. Grad je zelo star, toda dobro ohranjen. V nekaterih delih grada so sedaj stanovanja. Ogledali smo si na gradu tudi vodnjak, globok 125 m. Sedaj ni uporaben.

Nepozaben nam ostane večer ob reki Maini. Sedeli smo ob reki, nad nami jasno nebo, reka pa mirna in temna. In izza gotske cerkve se je prikazala luna ter jo obsijala z blede svetlobo. V temnih obrisih so stali na oni strani košati kostanji, skozi močne veje se rišejo stare, umazane hiše kakor v južnih obmorskih krajih. Dočim že gluha noč ziblje zemljo in vleče od nekod meglice, da pokrije z njimi dolino, je na nebu še vse svetlo. Tedaj smo zapeli nekaj naših narodnih, a krona vseh pesmi je bila tista «Od Urala do Triglava». Mnogo ljudi se je nabralo okoli nas, kimali so, mrmrali in končno dejali: «Angleži so.»

Naslednjega dne smo si ogledali rezidenco bavarskih kraljev s parkom. Slična je gradu Versaillesu, toda ga še daleč ne prekaša. Würzburg je v splošnem krasno mesto, ima široke in lepo asfaltirane ulice.

Drugi dan, to je v petek zjutraj, smo odkorakali proti Wertheimu, oddaljenemu 40 km. Korakali smo z veseljem, s trdno voljo, da kmalu dosežemo cilj. Hodili smo po lepi ravnini, po kateri se je vil, srebrnemu traku enak, širok potok, in poleg njega bela, prašna cesta. Videli smo krasne vasi in sela, stoječa po bližnjih solnčenatih brdih. Sicer smo proti koncu že gledali na kilomske kamne, toda še vedno smo bili dobre volje. Vsaka stvar se dovrši in tako tudi to. Okrog 6. smo se še nahajali na griču in pred nami se je odpiral diven razgled na široko dolino, po njej tekočo reko Maino, iz katere so odsevali rdeči žarki zahajajočega solnca. Toda štiri kilometre pred ciljem, ob 1/27. zvečer, ko smo dospeli utrujeni in zaprašeni v dolino, smo se kopali v mrzli Maini. Točno ob 1/28. smo dospeli v mesto in pri 40. kilometrskem kamnu smo zapeli našo skavtsko himno: «Plamen se diže»... Takoj smo se napotili na odkazano prenočišče. Tu smo si pripravili skromno, a dobro večerjo.

***

Vstali smo zgodaj in po zajutreku odšli na grad. Iz gradu smo imeli blesteč razgled na bližnjo okolico, na reko Maino in mesto pod nami. Mesto je staro, ulice ozke, hiše dvonadstropne, poslikane s

svetniki oz. podobnimi stvarmi, skratka: **tipično srednjeveško** nemško mesto.

Ob 11. smo se odpeljali z vlakom do predzadnje postaje pred Rothenfelsom. Tu smo izstopili, se kopali v Maini in tudi kosili. Dva junaka-skavta sta celo srečno preplavala naraslo Maino. Proti večeru smo odkorakali sveži proti gradu. Na gradu so naš že pričakovali Nemci, kateri so nas pozdravili s trikratnim «Heil», mi pa smo jim odgovorili s krepkim «Zdravo».

Zvečer ob 8. smo imeli večerjo. Vsi v paradnem kroju smo se zbrali v prostorni dvorani, okrašeni z nemškimi zastavami in zelenjem.

Na mizi je gorelo devet sveč, drugih luči ni bilo. Po večerji so se postavili Nemci v vrsto-zbor in vsak drugi je imel svečo. Sveč je gorelo toliko, kolikor je bilo gostov. Tudi mi smo se postavili v vrsto-zbor nasproti njim. Tedaj stopi brat Haubold ter govori s krepkim glasom. Na koncu lepega govora je izročil našemu vodji nemško zastavo, da jo ponesemo s seboj. Nemci so po govoru zaklicali «Heil», mi pa tri krat «Zdravo». Luna je posijala skozi okno gradu v dvorano, ko so zapeli Nemci domoljubno pesem. S tem je bil zaključen oficialni del večera. Odšli smo na vrt, kajti bila je svetla mesečna noč. Zapeli smo, da je odmevalo daleč preko gričev.

Za lepim večerom je prišlo še lepše jutro. Odpeljali smo se preko Frankfurta ob Maini, kjer smo se ustavili dva dni, proti Kölnu. Na gradu Rothenfels smo se ločili: ena skupina je odšla proti Rothenburgu, druga proti Kölnu. 2. avgusta se dobita obe skupini na kolo-dvoru v Nürnbergu.

Iz Frankfurta pa do Mainza smo se peljali z osebnim vlakom v IV. razredu. Od tu pa do Koblenza s parnikom po Renu. Na obeh straneh velike reke se razprostirajo visoki griči s samimi vinogradi in starimi gradovi. Ti gradovi so znani po vsem svetu, da so najlepši. Pod griči se vije na obeh straneh bela cesta in poleg nje železniški tir. Na bregu reke in ob cesti se vrstijo vasi, obdane s sadnim drevjem. Promet na Renu ogromen. Srečavali smo angleške, švicarske, francoske in holandske parnike.

Stali smo na krovu in gledali tja po reki, ki je valovila, drhtela in se prelivala v srebrno žareče barve.

Noč je prižgala na nebu milijone lučic. Po šesturni vožnji smo dospeli do Koblenza. Tu smo izstopili, ter se odpeljali proti Kölnu z osebnim vlakom. Koblenz je okupiran po Francozih. Sploh vsi kraji od Mainza do Koblenza. V mestih so celo še francoski kolonialni vojaki-črnici, kar najbolj draži Nemce.

* * *

Dospeli smo v Köln, svetovno znano mesto. Tu smo dobili prenočišče v infanterijski vojašnici in sicer sobo s tremi posteljami, na

periferiji mesta. Sedaj, ko imajo Nemci omejeno število vojakov, so skoro vse vojašnice prazne. Plačali smo malo. Tu smo ostali tri dni.

Spominjam se besedi, ki mi jih je rekel oče: «Sinko, ko prideš v svet, v velika mesta, odpri oči in ušesa.» Ko smo hodili v Kölnu po ulicah, smo odprli oči in ušesa in vedno smo opazili kaj zanimivega, poučnega. Vse ulice so tlakovane z asfaltom. Snaženje ulic se vrši ponoči. Najprej operejo ulico s potoki iz vodovoda in nato nastopi čistilni stroj; stroj ima ogromno valjčno ščet, ki sega do polovice ceste. Ta ščet se vrtil in z njo se ulica pometa. Takšne stroje sem videl v vseh večjih mestih.

V Kölnu smo si ogledali tudi slavni «Dom» in znameniti most čez Ren «Hohenzollernbrücke». Mesto je polno tujcev, posebno Angležev. Nas so imeli povsod za Angleže, Čehe, Madžare, Italijane, Francoze in Meksikance, le za Jugoslovane ne. Tu je le malo ljudi, ki vedo kaj o Jugoslovanih. Pač pa poznajo Srbe.

V petek, jelo se je komaj žariti, ko smo bili že na nogah. Odpejli smo se v Düsseldorf na razstavo. Ostali smo tu en dan. Razstava je bila krasna in ogromna. Razstavljenе smo videli tudi naše reparacijske vagonе. Vzbujaјi so splošno pozornost. Zanimalo me je posebno to, ko sem opazil, kako razvita in popularna je med Nemci nova upodablјajoča umetnost. In ne samo na tej razstavi, temveč tudi drugod sem to opazoval. V nekaterih mestih so bile že cele izložbe napravljene v futurističnem ali podobnem smislu.

V soboto 31. julija smo, žal, odpotovali iz Kölna v Nürnberg, preko Frankfurta, Aschaffenburga in Würzburga. Zemlja je povsod silno rodovitna in skrbno obdelana.

V Nürnbergu smo dospeli drugi dan, v nedeljo. Na kolodvoru so nas pričakovali nemški in ostali naši skavti, ki so dospeli iz Rothenburga, s katerimi smo odšli na odkazano stanovanje. Stanovali smo v kolegiju «Zveze krščanskih mladih ljudi». Ostali smo tu dva dni. Ogledali smo si med drugim zoologični vrt. V vrtu je zbirališče za živali vsega sveta in vse je urejeno tako, da se giblje vsaka žival malo da ne v svojem pravem elementu.

Mesto je zelo staro in ima še danes dobro ohranjeno mestno zidovje. Podrli so samo tam, kjer je bilo nujno potrebno radi prometa. Na starem znamenitem gradu smo si ogledali v stolpu mučilnice. Zadnji večer v Nürnbergu so nam priredili profesorji vseučilišča in gimnazij skupno z zastopnikom mesta slavnostno večerjo. Zopet so bili na sporedu govori, petje, recitacije. Na koncu večera se nam je javno zahvalil naš vodja Haubold za vzorno vedenje na potovanju in obdaroval steg ljubljanskih skavtov s krasno vezano knjigo «Deutschland» in še vsakega posameznika. Nato smo se razšli...

Drugi dan smo se odpejali v Monakovo. Občudovali smo vse lepote, katerih je polno v Monakovem. Odšli smo s prijaznimi Nemci tja proti krasnemu angleškemu vrtu in smo se potem ž njimi izprehajali ob šumeči Isari. Posebno nam je ugajal «Deutsches Museum», kateri je šele eno leto odprt. Škoda le, da nismo imeli časa, da bi si ta muzej natančno ogledali. Videli smo zastopane vse znanosti, montanistiko, astronomijo, kemijo, matematiko, in za to smo rabili celih 12 ur.

5. avgusta smo nastopili pot proti domu. Osebni vlak nas je odpejal proti Salzburgu. Mesto smo si ogledali v treh urah, nato pa se odpejali direktno proti Ljubljani, kamor smo dospeli zvečer ob 9.

Nemčija mi je kot dežela s svojimi starimi in krasnimi mesti zelo imponirala. Bavarci, med katerimi smo največ bili, so prijazni ljudje. Drugače pa je življenje v Nemčiji zelo drago. Dobro urejene so železnice. Kolodvori sijajni, vsi moderno urejeni.

To potovanje je bilo tudi v propagandnem oziru zelo koristno. Razpečavali smo v Nemčiji mnogo lepih slik o naših prirodnih krasotah. Razšli smo se, toda spomin na prijetne dneve bo ostal trajen.

V E S T N I K

Dijaški

Srednješkolci i njihova društva u Zagrebu

(Dopis iz Zagreba).

U prvom broju lista «Srednješkolske Novine», koji je u mesecu junu izašao (jedini prvi i zadnji), u uvodnom je članku tvrdnja, da se srednješkolski život u današnje posleratno doba oslobadja polako ratnih i poratnih štetnih i rdjavih posledica i da se vraća na preratne staze, zauzimajući forme normalnog preratnog djačkog života. Dakle: djaštvo se izvlači — ne smeta ako i polako — iz poratne psihoze, popravlja se i normalizuje. Prihvaćamo ovu konstataciju i dodajemo, da je to dobro, i da dolazi u dobar čas. Vreme je da se nešto započne sa strane djaštva, a i zadaća je mlade generacije, da kao sastavni i gotovo glavni element skorajšnje budućnosti započne već sada graditi po svojim mogućnostima na delu, koje će značiti novi život u sutrašnjim novim prilikama.

Mного se danas više na pokvareno posleratno stanje ovde kao i drugde. Prilike treba da se srede, posleratni život treba popraviti. Много se truda u to već uložilo, ulaže se i danas, a trebat će još dosta vremena, dok opet bude na zemlji «dobro». Pa kada se govori o tome, da je potrebno još dosta truda i muke da se prilike dru-

štvene srede, držim, da nitko nema većeg interesa od srednješkolskog djaštva i današnje mlade generacije, da sve to razmotri i da udje već sada u akciju sa puno vere, poleta i volje. Tip novog, oslobodjenog, budućeg života treba početi graditi. Oni, koji počese da veruju u ideale, koji hoće da ozbiljno rađe neka to započnu. Budući će život poprimiti druge forme, onakve, kakove će mu dati oni koji ga budu gradili. Rešiti se valja krivih i zastarelih zabluda, a treba da nestane i eksperimentiranja što trza današnjicom na svim poljima. Prestat će kaos, a ono što je za život sposobno neka se afirmira.

Opet kažemo: sa zadovoljstvom prihvaćamo konstataciju u «Srednješkolskim Novinama» i veseli nas što se djaštvo dalo na posao.

Djački se izvanškolski rad manifestuje preko djačkih društava. A takovih — o kojima ćemo nešto kazati — ima dovoljno u Zagrebu. Zato samo tek spominjemo građanska društva kao Sokol, sportska i kulturna udruženja, gde je priličan broj srednješkolaca upisano i tamo deluje. Gotovo na svakom zavodu postoji po koje srednješkolsko društvo, kojemu je ideja opšte prosvetna a zadaća što potpunija samozobrazba izvanškolskim radom. Ovakova su društva: Lit. obraz. društvo učit. pripravnika «Nada», hrv. lit. društvo «Osvit», Društvo Djaka Trgovačkih Akademikara (D. D. T. A.), Udruženje Jugosl. Srednješkolaca

(U. J. S.), Hrv. lit. društvo «Mladost» i djaka, pogotovo ideja trezvenosti u zadnje doba.

Nekoja od ovih društava postoje već više godina kao «Nada» osnovano 1879, «Osvit» od 1904. Preratno je društvo «Javor» (postojalo je 30 godina). Fuzijom sa «Lovćenom» postalo je ove godine Društvo Djaka Trg. Akademičara. «Mladost», «Čitaonica» i UJS posleratna su društva, osnovana na bazi sadašnjih društvenih prilika. Nastojeći, da razvijaju što širi rad ustrojila su sva ova društva unutar kluba razne sekcije kao: literarne, prosvetne, pevačke, glazbene itd. Time je broj članstva sveden na maksimum. Pogotovo je to znala udesiti Srednjoškolska Djačka Čitaonica, koja iz tih razloga broji oko 1000 članova. Ovo društvo ima još vrlo jaku i agilnu glazbenu i diletantsku sekciju, koje istupaju po koji put u javnosti.

Hrv. lit. društvo «Mladost» broji 300 članova. Najaktivnija je bila ove godine glazbena i literarna sekcija, koja je (poslednja) priredila natečaj sa nagradom za najbolju radnju iz svih književnih disciplina (roman, esej, drama...). Uopšte ovo društvo radi sa puno smisla. Oдавle je došla i ideja za srednjoškolsku proslavu Hiljadugodišnjice hrvatskog kraljevstva, koja je posvuda naišla na lepi prijem.

Udruženje jugosl. srednjoškolaca broji takodjer oko 300 članova. Društvo poseduje kao i «Mladost» i «Čitaonica» vrlo lepu knjižnicu sa čitaonicom za članstvo. Na dan Sv. Save priredilo je društvo za vanjsku publiku uspelo veće. Potpada pod centralu u Beograd.

Ni ostala društva nisu manje aktivna. Tako dobro organizovano i bogato na inventaru je društvo Djaka trg. akademičara. Šahovska sekcija ovoga društva radi solidno. Članovi su ove sekcije najtalentiraniji šahiste-juniori u Zagrebu. Društvo pravi izlete svake godine; više su ovi izleti privrednog karaktera zbog takvog karaktera škole. Kao starije društvo, imalo je — kao djake za članove, današnjeg intendanta kazališta g. Julija Benešića i g. Ljuba Babića, slikara, a takodjer i romansera pok. Venceslava Novaka, koji je bio prvi predsjednik društva, a Janko Leskovar, pripovedač, bio je jedan od prvih članova istoga društva.

Već zbog ovakove tradicije ne smiju ova društva sustati. Zato i «Nada» društvo učit. pripravnika radi bogatim programom na svojim čestim sastancima kroz školsku godinu. Ima i knjižnicu sa nekih 1700 knjiga.

Hrv. lit. društvo «Osvit» broji oko 80 članova-gimnazijalaca. Radom svojim nešto zaostaje za pevačkom sekcijom literarna i šah-sekcija. Društvo je za vreme rata propao sav inventar, no uza sve to društvo poseduje danas knjižnicu sa 1150 prime-raka.

Uz ova društva postoje u Zagrebu još i Ferijalni Savez, pa Skautska i Trezvena udruženja, koja nailaze na razumevanja kod

Spomenuta društva rade dovoljno pojedinačno, sa puno volje i smisla u okviru svojega programa i u svojem delokrugu. Kao skupnu manifestaciju spomenemo li proslavu Hiljadugodišnjice, gde su saradnjivala sva spomenuta društva, onda imamo bar neku sliku o radu i aktivnosti zagrebačkih srednjoškolaca i njihovih organizacija.

Nešto još što ne smijemo mimoći u ovom referatu, a opet zanimivo jesu spomenute «Srednjoškolske Novine». List je imao izlaziti svakog 1. i 15. u mesecu, no lepi je pokušaj propao, jer je izašao samo prvi broj. Sama ideja da se među djaštvom izdaje list u obliku novina zgodna je i hvalevredna. Kao skupno organizatorsko glasilo list je zagrebačkom djaštvu, odnosno njegovim organizacijama potreban i zbog idejnih smernica za celokupno djaštvo; onda i zato da se rad pojedinih društava dovede u harmoniju sa općim nastojanjem djaštva. Mnenja smo da treba list izdavati, i da ga odsada izdaje odbor društava, koja bi htela medjusobnu kooperaciju.

Srednjoškolskoj Djačkoj Čitaonici ide ipak svaka hvala za zamisao, da se pokrene list. Pogledom na finansijsku stranu moglo bi se ovo uzeti u obzir, jer budu li u listu zainteresovana sva društva, zainteresovat će se i veći broj čitatelja za list, a poboljšala bi se i kvaliteta listu. Još jedan razlog za izdavanje lista: list bi imao reprezentirati naše djaštvo i bio bi ogledalo srednjoškolskog života u Zagrebu i na strani. Konačno svaka bi inicijativa za dobru stvar preko lista najbolje i najbrže prodrla. A to je potrebno, hoće li djaštvo, da nešto znači.

Negde u isto doba kada i «Srednjoškolske Novine» počeo je izlaziti satirični list «Rešet». List su pokrenuli mlađji ljudi (stariji srednjoškolci i mlađji profesori). Svrha: depolitizacija škole. Prvi je broj pokazao, da se stvar ne misli najozbiljnije.

Iz ovoga kratkog i nepotpunog referata proizlazi, da se srednjoškolci u Zagrebu ipak kreću i da im nešto leži na srcu. Za dobar početak je i ovo dosta. A sve što dalje to će bolje ići. Samo ustrajnosti, smisla i volje.

Ovo nekoliko redaka napisao sam zato, da posluže medjusobnom upoznavanju. Bez ikakvih prerasuda jednih o drugima, najbolje ćemo si pomoći i jedni drugima koristiti, budemo li se interesovali i hteli jedni o drugima znati istinu.

A. Rojnić.

Društveni

Mladinska društva in njih delovanje.

Po obćnem zboru Zveze mladinskih društav je zavel v vseh njenih članicah nov duh, do katerega je mnogo pripomogla pridobitev svežih sil. Od obstojećih mladinskih

društev moramo v tej štirimesečni dobi za-
beležiti začasno prenehanje delovanja M. D.
«Ga» v Banah radi preoblike poljskega
dela in M. D. «Višava» radi pomanjkanja
društvenega lokala. V zadnjih dneh pa je
društvo dobilo prostor in hiti danes, da pridobi
na izgubljenem času. Najstarejše mladinsko
društvo, M. D. «Prosveta» v Trstu, je
še vedno eno najagilnejših članic. Vse članstvo
brez izjeme se udeležuje v tem ali onem
odseku, kot napredek je zaznamovati oživitvev
mandolinistične skupine, ki je počivala skozi
celo leto, in višino nogometnega odseka, ki je
poleg tega, da je društvu pridobil veliko število
novega članstva, tudi priboril tržaško nogometno
prvenstvo. Nikaikor ne zaostajajo v delovanju
vsa ostala mladinska društva v tržaškem mestu.
Ne bom navajal tu podrobneje delovanje teh
članic, zadostuje le omeniti, da je z majhnimi
izjemami slično tistemu M. D. P. Trst. Marsikatera
članica je tekom tega časa morala preživljati
krizo, ki je začasno oslabela delovanje društva;
ustroju mladinskih organizacij, neupogljivi volji
in vztrajnosti članstva ter hitri pomoči Zveze
gre zasluga, da je nazadovanje v delu bilo le
trenutno in da so se članice na mah okrepile in
pričele z delom s podvojeno močjo.

Z mestnimi članicami tekmujejo v delu
one v okolici in na deželi. Omembe vredno je
M. D. «Zarja» v Bazovici, ki je uvedlo
kulturne večere, na katerih se čitajo in recitirajo
dela naših pisateljev in pesnikov. Na teh večerih,
ki se vršijo enkrat mesečno, se članstvo seznanja
z našo književnostjo, spoznava naše mislece in
njih dela. Društvo je uvedlo tudi hranilni
odsek, kateremu zaupa članstvo denar, ki bi ga
v drugačnem slučaju poneslo v krčme ali
slaščičarne. Toliko kulturne večere kakor
hranilne odseke, so pričele uvajati oziroma
ustanavljati tudi ostale članice.

Tekom te dobe se je ustanovilo M. D. «Ladja»
na Kontovelu. M. D. «Kovčiči» v Sv. Križu
in M. D. «Kres» v Štorjah. V zadnjih 2
mesecih je oblast razpustila M. D. «Kovčiči»
v Sv. Križu in M. D. «Jadran» v Dekanih.

To bi bila kratka in površna slika o delovanju
mladinskih organizacij. Mladina se je trdo
oklenila svojih organizacij in želi v njih najti
vse tisto, kar je zaman iskala drugod, zato
hoče, da se širijo in prospajo. —or.

M. D. Prosveta v Trstu

je na svojem zadnjem občnem zboru izvolilo
nov odbor, ki se je takoj oprijel z veliko
vnemo dela za dvig nivoja in ugleda društva,
kakršnega smo v prejšnjih poslovnih dobah,
žal, nekoliko preveč pogrešali. Sicer se je
dosedaj omejilo vse delovanje zgolj na
reševanje kočljive in zamotane finančne
krize, ni se pa v nobenem oziru zanemarjalo
delo posplošenja kulture in izobrazbe med
članstvom, zakaj društvo ima v svoji sredi

dokaj odsekov, ki nudijo svojemu članstvu
možnost vsestranskega udeleževanja. Tako
si je dramatični odsek začrtal za tekočo
poslovno dobo program, ki bo, če se njegova
izvedba posreči, lahko za vzgled marsikakšnemu
drugemu društvu. Prav tako je poskrbelo za
glasbeno izobrazbo članstva z ustanovitvijo
pevskega zbora, ki dobro napreduje; med
tem ko skrbi za splošno izobrazbo na rednih
društvenih sestankih, kjer se nudijo članstvu
številna zanimiva in vsekakor poučna
predavanja. Z druge strani pa tudi ni pozabilo
na telesno vzgojo in članstvo se marljivo
vadi v raznih njenih panogah: tako si je
nogometno moštvo znalo pridobiti v zadnjem
prvenstvenem tekmovanju naslov prvaka
tržaške pokrajine. H koncu naj še dodamo,
da je imelo društvo v tem času tudi prilično
dobro uspeli zabavni večer, kateremu se je
pa nekoliko preveč poznal namen, kateremu je
služil.

M. D. «Zarja» v Rojanu.

Pet in dvajset mesecev skromnega delovanja
je za nami. V tem času smo imeli približno
sto sestankov in istotoliko sej. Po zadnjem
občnem zboru (25. julija t. l.) smo imeli 5
sestankov s 4 predavanji, 5 rednih in 1
plenarno sejo. Udeležba na sestankih je bila
povprečno 25. Članov je okoli 60. Vezilni
odsek, katerega se udeležujejo tudi nečlanice,
deluje dobro. — Dramatični odsek se s
precejšnjo vnemo pripravlja za uprizoritev
drame. — Člani športne skupine, zlasti
lahkoatleti, so večkrat uspešno nastopili na
prireditvah Š. U. Radi premajhne udeležbe
pri hazeni smo ta odsek pred časom razpustili.
— Mandolinistična skupina deluje dobro.
— Knjižnica je dobro obiskovana, a vendar
bi bilo želeli še večjega zanimanja.

Iz M. D. Šparta v Škednju.

Naše društvo z vsakim dnem bolj napreduje.
Pred kratkim smo imeli občni zbor, na katerem
se je izvolil odbor, ki sestoji iz samih novih
moči. Društvo ima športno-telovadni odsek
s pododsekom za turistik, telovadbo, nogomet
in lahko atletiko. Nadalje mandolinistični
odsek. Zanimanje za društvo je pri vsem
članstvu brez izjeme precejšnje. Od meseca
maja do danes smo imeli 17 sestankov z 10
predavanji. Vršilo se je nadalje 33 sestankov
posameznih odsekov. V tem času smo priredili
12 izletov. V bodoče nameravamo posvetiti
posebno pažnjo dramatičnemu in lahkoatletskemu
odseku. —or.

M. D. Prosveta, Opčine

je drugo ustanovljeno mladinsko društvo
in praznuje letos že četrto obletnico svojega
obstoja. Mnoge so bile nepravilne in zapreke,
ki so bile postavljene na njegovo itak že
strmo pot. Toda voditelji, katerim je mlada
kri vrela po žilah, so te zapreke z lahkoto
premagovali, ter se postavljali vedno na
novo v bran za obstoj toli priljubljenega in

s takšnim naporom utrjenega mladinskega društva. Z dobrimi nadami in pogumnim srcem stopamo v peto leto svojega obstoja, v katerem hočemo zopet krepko stati v prvih vrstah omladinskih društev.

Društvo šteje 83 članov, od katerih se dela aktivno udeležuje nad 50 članov. Redni članski sestanki, sestanki odsekov ter vaje godbenega odseka se vrše vsak teden. Na članskih sestankih se je v zadnjih treh mesecih vršilo 6 predavanj in Cankarjeva proslava. Iz teh podatkov je razvideti agilnost sedanjega odbora, ki si je nadel nalogo, dvigniti društvo do nekdanje višine in tako nuditi vsaj openski mladini zavetišče, v katerem naj svobodno razvija svoje zmožnosti. V to svrhu so se poleg dramskega in nogometnega odseka ter knjižnice ustanovili še trije odseki. Med temi hazena in godbeni odsek. Pomanjkanje športnega igrišča je povzročalo zastoj skoro vsega športnega udejstvovanja; toda tudi temu smo sklenili odpomoči s tem, da začnemo v najkrajšem času graditi igrišče. Na našo žalost se dramski odsek ne more v javnosti udejevovati, radi znanih prepovedi prireditvev. Omenimo naj še turistični odsek, ki je do sedaj napravil dva daljša izleta z večjim številom članstva. Na tem mestu se zahvaljujemo «Z. M. D.», katera deluje z vsemi močmi za to, da pomaga in s tem olajšuje naše delo.

M. D. «Ladja» — Kontovel.

Je eno najmlajših mladinskih društev po svoji in po starosti svojih članov. Ustanovljeno dne 25. aprila t. l., deluje z vso močjo svojih mladih sil, še neokuženih po drugih starejših društvih, kjer so navajeni imeti nekajkrat na leto svojo prireditev, morda še kakšne pevske ali dramatične vaje in nič drugega.

Sestanki s predavanji in brez teh, sestanki posameznih odsekov in seje se vrše skoraj dnevno, tako da nam primanjkujejo dnevi v tednu.

Zunanjih prireditev v tem kratkem času, razen nekaj nogometnih in hazenaških tekem ter nekaj dobro posrečenih izletov, nismo mogli imeti.

Med mladino imamo vedno večji vpliv, tako se sedaj skoro vsa mladina udejevuje pri našem društvu, bodisi da čita knjige ali da se udeležuje skupnih tedenskih sestankov in drugega društvenega delovanja. Le nekaj izjem imamo, kakor so povsod, ki bi najrajši videle, da bi društvo razpadlo in delalo za dosego teža na vse pretege. Ker pa vlada med člani dobra volja in smisel za društveno delovanje, mislimo, da se ne bodo strašili teh majhnih duš.

75 članov, ki vsi pridno in netrudno delajo za zboljšanje svojega znanja in ki se tako pripravljajo na svoje bodoče trdo življenje, je lepo število, ki bo v čast in ponos nam samim in v zgled drugim.

Če bomo nadaljevali svoje delovanje tako ter se, ko je to potrebno, še malo bolj zresimo in postanemo bolj moški, ne bo slabo.

Da bi ta moč življenja, ki diha iz dosedanjega društvenega delovanja, bila prava moč, ki bi nas dovedla do smotral!

Športni

O MORALNEM IZIDU PRVENSTVENIH TEKEM

Gladko tekati bi moralo moje pero, tako gladko kakor bi morala nogometna žoga prepotovati razna športna igrišča. Pa ne gre kar tako. Res ne! Še v nogometu in hazeni vsebujejo pravila tako imenovano «oviro». Za sodnika bi ta beseda značila žvižg s piščalko. Pa bi še hoteli nekateri, da bi pero kar na gladko poročalo javnosti o dobrem ali pa celo izvrstnem poteku prvenstvenih tekem! Ne mislim o izvrstni klasifikaciji tehnične narave, ker tam so brez izjeme vse naše čete «najboljša slovenska četa»; menim bolj klasifikacijo moralne kakovosti; tam pa naleti moje peresce na razne «ovire».

Pa da bi jih tudi jaz ne žvižgal, kakor je to vsakemu sodniku dovoljeno?! Celo bolj koristni bodo moji žvižgi nego sodnikovi. Marsikateremu bodo sicer kaj neprijetno brlžgali po ušesih, na vse zadnje pa bodo tudi takšni priznali, da je takšno žvižganje zdravo in koristno.

Prvi žvižg, gospoda! Pa to krat ni ovira, tragičen žvižg bi hotel rajši biti: Soboritelj je umrl! Njegovemu spominu se moramo pokloniti, predno nadaljujemo s presojanjem tistega, o čemer je tudi naš pokojnik zapustil svojo misel, svojo oporoko.

Potrebno je, da uporabim teh pet minut globoke zamišljenosti dragemu tovarišu v spomin, v to, da se spomnim njegovega prvega nastopa na športnem polju. Važno je to, ker takrat je baš on priredil prvo nogometno tekmo; a še važnejša pa je zamisel tiste tekme, ki bi nam morala še danes služiti kot ravna misel pri našem delu.

Takrat je naš Gruntar zbral dvojico slovenskih čet v mali dolinici, na pokošnem polju, pod vznožjem Trstlja. Opence je sklical in zvalil Vipavce na isto mesto. Na ravno polje, pod milo nebo, zunaj v prosto naravo jih je sklical. Borili so se junaško za zmago, a tako, kakor se bratom spodob. Ni govoril in vendar so ga vsi razumeli, kaj je hotel. Ni bodril, a vendar so se dela poprijeli z energijo; ni kazal, pa vendar so videli, da jim je odprl pogled v neznane, širne daljave. «Čist kakor narava mora biti naš šport». To je bilo njemu načelo, to mora biti naš sveta resnica!

Skoraj bi bil pozabil v drugič žvižgati! Sedaj pa «oviro»!

Pustimo vizijo minulega časa, pogledimo rajši današnje stanje našega športa. Čisto nič tistega načela ne najdemo v njem. Na-

rava pride toliko v poštev, kolikor je pač potrebno, da nudi četverkotni prostor, kjer si lahko nogometniki zrvnajo igrišče. Čistost najde svoj izraz v drugače snažnih oblekah, ki pa «namen» ne predstavljajo. Beseda «šport» bi drugače dandanes našla pravi izraz v besedi «zgađa». To pa ne samo za igralce, za vse, tudi za gledalce je ta označba najbolj pravilna. Medtem ko tirajo igralci organizirano zgađa, jo seveda širša publika neorganizirano nečuje. Na svoj način. To je pač najboljša meloda, da prideš po razmeroma nizki ceni do čim večje zabave. To velja menda obojnim za načelo in je seveda v splošnem veljalo kot glavno načelo pri prvenstvenih tekmah. Dokaz: Saj so bile vse važnejše športne manifestacije zadnjega prvenstva spremljane po krčevitem jazz-bandu nešolane publike in bojevitim razpoloženju posameznih igralcev raznih čet. Da bodo sodniki imeli pravičen rešpekt pred nogometniki, so ti pokazali celo svojo boksarsko izurjenost nad prvimi. To pač mora biti, kdo pa bolj pozna nogometna pravila nego nogometniki?

Disciplina torej in nje pravo pojmovanje dobila v tej prvenstveni sezoni sledečo klasifikacijo: Povoljno! Saj moramo biti res veseli, da je prišlo le do prerokanj in malih pretepev. Saj so drugje že streljali in se vojskovali, pri nas pa, hvala bogu, ni še prišlo do takšnega izraza športnega navdušenja... Moogoče da bodo naši športniki drugo sezono prišli do spoznanja, da so ti ekscesi odveč, da ne spadajo v naše udejstvovanje, da mora biti naš šport čist kakor narava.

Žvižg! Zopet ovira? Da, žal, da, v novič ovira! Postavil bi si namreč to vprašanje: Do kam neki sega odgovornost igralcev in kje začenja potem odgovornost športnih načelnikov? Oziroma bi formulirali to vprašanje lahko obratno. V obeh slučajih bi bil moj odgovor sledeči: Odgovornost igralcev je le navidezna. Oni so v bistvu res pravi krivci za občinstvo, ker vidi poslednje le njih zamotane v razne «kavalijske čine». Za poznavalca stvari, za organizatorja je pa vedno športni načelnik tisti, ki ustvari četo, ki ji takorekoč poda «dušo». Četa je le verni izraz načelnikove duše, načelnikove misli. Seveda, tam, kjer ni športni načelnik le «figura», ki iz čistizeljnosti prevzame takšno mesto. Oziroma bolje rečeno: kjer ne spravi in zmeče športni načelnik v četo razne skoraj profesionalne igralce, ki imajo le ta namen, da se prerijejo z lepim ali grdim nastopom do zmage, tam je športni načelnik absolutni moralni gospodar. Kjer pa se to zgodi, je seveda načelnik le žrtev strasti posameznih gospodov «nogometišev».

Naj se dobi potem še človek, ki nima absolutno nobene prave direktive, potem je seveda kaos tukaj. Ni čuda, da se vedejo v tem slučaju igralci tako, kakor se njim zljubi. Pa ne samo to, da nima takšen športni

vodja svoje prave direktive, temveč naj pridene še malo napačnih naukov, pa nastanejo oni «razni slučajji», ki bi že dvakrat lahko uničili našo osrednjo športno organizacijo. Priučiti igralce, da bo zmaga njihova, tudi če izgubijo na igrišču, je brez dvoma najlažji nauk, ali obenem tudi najbolj nemoralni. Če seveda športno Udrženje odbije eni ali drugi priziv, pa je ogenj v strehi. Prva represalija je seveda takojšen izstop iz Š. U. V tem so si vsi edini. Igralci, športni vodja in njih publika. Skratka: Bolj nego tehnično, naj vodi športni vodja svoje ljudi moralno. Naj iz teh trdih narav izklesje ljudi, ki ne mislijo samo toliko, kolikor velja brca, temveč toliko, kolikor njihov razum zaleže. Če pa eden ali drugi igralec vztraja v svojem «brceslovstvu», naj ga načelnik izključi.

Športni načelnik z zdravo, pametno direktivo je do sedaj še vedno obvladal svoje ljudi. Če pa se zgodi nepričakovan incident, bo itak vsak pošten človek znal razsoditi, kje tiči krivda.

Klasifikacija športnih načelnikov med prvenstvom ne bo preveč blaga, rajši malo strožja, ker mora baš določiti kakovost odgovornih činiteljev. Rekli bomo, da je moralna sila športnih vodij tekem prvenstva bila «komaj zadostna».

Da mora bazirati športna disciplina enote na posameznikih, je jasno. Ta odgovornost posameznikov pa tvori najboljše jamstvo osrednjemu vodstvu, t. j. športnemu Udrženju.

Žvižgaj, piščalka, le žvižgaj! Pa dolgo in brezobzirno! Prihajam namreč do samega športnega Udrženja, torej do glavnega organizatorja prvenstvenih tekem. Do tistega činitelja, ki v glavnem začetuje program celotne prireditve. Sicer moramo biti predvsem stvarni pri presojanju delovanja osrednjega vodstva. Potem moramo končno sodbo vendarle nekaj ublažiti, ker je bil to prvi poizkus, organizirati nekaj večjega. Vendar bo treba storjene napake popraviti.

Sicer sem že jaz na ponovnih sestankih in občnih zborih vedno trdil, da naše čete niso sposobne pričeti boj za prvenstvo. Poznal sem razpoloženje članov v raznih družtvih, ki so radi znanih določb Š. U. izgubila marsikaterega dobrega igralca, ne da bi ga mogla v kratkem času nadomestiti. Društva, vsaj nekatera izmed boljnih, so hitro skrupucala čete, ki pa se niso vzdržale na prejšnji višini. Radi tega so nastale tiste nepravilnosti, da so morale nekatere čete že proti koncu poiskati novih igralcev, za katere bi morali najprej določiti, če je bil njih namen, le tako mimogrede pomagati eni ali drugi četi, ali če so res nameravali ostati v novi četi. V tem vprašanju tiči v glavnem vzrok onim pravim ali pretveznim nepravilnostim, s katerimi se mora športno Udrženje boriti. Nekaj krivde leži seveda tudi na Š. U., ki je kar tako na slepo dovolilo v «finalih», da neka četa v svojih glavnih

mestih zamenja kar tri igralce. Mislim, da se bo vsak razsoden človek strinjal s tem, da se tekom prvenstva ne smejo zamenjati igralci razen s tistimi, ki tvorijo pravilno rezervo. Naj vsaka četa pred prvenstvom včlani makar štirideset igralcev, ali teh štirideset naj konča prvenstvo. Mislim, da je to edina možna pot za bodoče prvenstvo.

Nadalje je Športno Udruženje dajalo premalo direktiv raznim športnim društvom in odsekom. Z eno ali dvema krožnicama ne opraviš nič. Sploh pa sem načeloma proti pisanim navodilom, ker jih po navadi prečitajo, založijo med papirje in pozabijo. Moje mnenje je to, da bi moralo Š. U. sklicati mesečno sestanke športnih vodij, kjer bi poslednji dobili potrebna navodila. Seveda bi Š. U. moralo podkrepiti ta svoja navodila s tem, da bi naložilo športnim načelnikom popolno odgovornost za njih točno izvedbo.

Seveda bi moralo Osrednje športno društvo zahtevati ravno smer brez cincanja in omalnavanja! Do sedaj se je moralo mnogokrat umakniti raznim pritiskom, tako da se je večkrat že dozdevalo, da ima prav tisti, ki največ rogovili.

Gospoda, če to dosežemo, da bomo vedno in povsod zasledovali višje namere, ne bomo prišli do občnih zborov, kakor je bil menda zadnji, ko se je le ogromnemu trudu nekaterih posrečilo napraviti vsaj relativen red. Sicer za malo časa, ker je preprič v domači hiši zupet grozil prevrniti barako.

Dolgo in mučno je bilo to prvenstvo. Slava njim, ki so končno dospeli do konca, ker dolga je bila njih pot. In znoj je curkoma lil z obrazov igralcev, športnih vodij, funkcionarjev Š. U. in — publike. Naj bo to v pokoro vsem, ki so zakrivila podaljšanje prvenstvenih križev in težav.

Onih zakulisnih bojev pa, ki spreminjajo resnične rezultate v dozdevne, res ni treba. Š. U. je črpalo zadostno šolo iz sedanjega prvenstva, da bo v prihodnji sezoni že samo znalo določati rešitev posameznih slučajev. Pa hitro in brezobzirno, ker le hitra pomoč prepreči lahko katastrofo.

Še eno besedo vsem onim, ki so bili, ki so in bodo funkcionarji Š. U. Ko prestopite prag centrale, opustite misel, da ste člani vašega društva. Edino ena zavest vas mora prešinjati, namreč ta, ki vam veleva nepristranost in pravičnost. Pa naj si bo, da morate glasovati proti lastnemu društvu, če je to zakrivilo pogrško. Edino na ta način boste res dosegli, da bo šlo vse lepše in bolj gladko spod rok.

V celoti je torej Š. U. vršilo svojo nalogo pod pritiskom časa in dogodkov, v precej nervoznem okolišju, z mladimi, še ne povsem izkušenimi močmi; vse te okoliščine v glavnem oprashačo razne nepravilne poteze Športnega Udruženja, o katerem pa ne dvomimo, da bo postavilo za prihodnje športno

leto dobro urejeno napravo na noge. Bog nas čuvaj nasprotnega!

Križeve poti, ki smo jo prehodili z letošnjim nogometnim prvenstvom, si ne želimo v novič. Z nogometnim, pravim. Kaj pa s prvenstvom hazene?

V čast ženskemu spolu je to šlo res v redu mimo nas. Da so pokazale ženske takšno razumevanje do discipline in plemenitosti v borbi za zmago, je prvič zasluža njih idealnosti in drugič pravilno gojenje in usmerjenje ženskega športa po njegovih voditeljih. Istotako tvori ogromen plus lahkoatletična skupina. Če sestevamo torej celokupno delo Š. U., mu moramo priznati, da je bilo njegovo delo «dobro» in mu bo vsak zaveden športnik dal svojo «absolutorij».

Končno naj navedem še občinstvo. To delim brez drugega v dva dela: na tisto dobro in dostojno, ki gre zato na igrišča, da poda društvom svojo podporo; in tisto kričavo, ki gre zato, da vliva «pogum» svojim igralcem. Prvo občinstvo se je proti koncu nekaj naveličalo posečati igrišča (vročina, nezadovoljstvo), med tem ko je drugo še precej marljivo nadaljevalo s svojo «moralno podporo». Naj se pa tudi drugi del občinstva spomni, da mu gre primerna klasifikacija oziroma označba. «Besnovci» spadajo radi svojega vedenja brez dvoma v skupino «Nebodijih-treba». To naj si zapomnijo dotični in naj se po tem ravnajo. Prvim pa kličemo: Nadaljujte s svojim delom, ker nam je vaša podpora dragocena in moralno visoko vredna.

Za danes: Zdravo!

Splošni

JEDAN LEPI GROB.

Dne 18. prošlog meseca blagoslovljen je na groblju u Roču (Istra) spomen kamen no preranom grobu narodnog učitelja Gaše Licula.

(Gašo Licul bio je jedan od najvrednijih istarskih učitelja. Požrtvovan nac. radnik. Radio je neumorno na polju pučke prosvete, a i u učiteljskoj organizaciji zauzimao je mesto, koje je zahtevalo rada. Bio je urednik predratnog učiteljskog lista «Narodne Prosvjete», koju je veoma lepo uređivao).

Na grobu su prisustvovali mnogi pokojnikovi kolege i mnoštvo naroda. Govorio je veteran našeg rastepenog učiteljstva Vinko Šepić u ime drugova, Ivo Mihovilović u ime naših nar. ustanova, te Matko Mogorović u ime Zveze učit. društava. (Još je onda postojala.) Žalobna je proslava uspjela.

Ostavio je iza sebe 45 godina života, dva-desetak godina učiteljske službe, udovicu, decu i — spomen. Proživio je ceo svoj

život mirno i nezapaženo. Malo je živeo, zato, jer nije živeo dva puta četrdeset i pet godina. No, ono što je živeo — živeo je potencirano.

Bio je malen i bio je velik.

Malen je bio zato, jer je bio istarski učitelj, a i velik je bio zato, jer je bio istarski učitelj. I nije bio ništa više nego učitelj. Ne, nije bio genije ni fenomen. Bio je samo učitelj, ali dobar. A osim toga istarski učitelj.

Lomio se je kroz ceo život i razapinjao je svoje življenje na vlastitu ljubav. Sa zanosom se je lomio. A sva mu je radost bio jednostavan, ali duboko iskren osmeh na grubom, burom išibanom licu istarskog čoveka, kojega je ljubio, za kojega je radio, za kojega je trpeo, čiju je sudbinu imao upisanu u krv.

Decu je toga čoveka odgajao i dizao u život, pa mu je i opet najdraža hvala bila radost na mladim licima novog pokolenja.

Proneo se je mirno i nezapaženo. Goreo je kroz sve svoje vreme kano sitan žičak pred ikonom svog velikog i teškog zaveta. Dok nije ugasnuo. — —

Otišao je u proleće, kada je u prirodi zamirisao novi život, kada je zrak jače zazvonio od glasova dece. Nestao je. I poneo je sa sobom sve svoje nedosanje sne, jaku čežnju za suncem i skromnu misao o svojoj zasluženosti, tihoj žetvi — — —

Poneo je osim toga i svoj večno trpkii osmeh. Skrućen. Ali svejedno osmeh, onaj osmeh, koji je uvek imao u sebi uz trpkost i neku vedrinu. Ni tamo nije poneo izraz kletve. Njegovim je usnama lebdela sena neke zadnje, duboke molitve: «Bože, ako jesi (a ti jesi), morao bi znati za bol, koji moju pravednu braću muči, morao bi čuti vapaj i molitvu.»

Umro je pred tri godine u Roču. Tamo je toliko radio, odgojio je pokolenje i — umro. Drugovi, koji su ga ljubili i narod iza tri godine postavili su mu na grob spomenik kamen. Na grobu Gaše Licula posvećen je taj običan isklesani kamen. Običniji nego li život jednog našeg učitelja.

Taj je kamen spomenik od onih, koji se kupuju iskrenim sitnim milodarima i doprinosa siromašnih drugova. No, zato i je taj spomenik drag, lep, iskren i — spomenik.

Sa spomenika nas gleda slika Gaše Licula. Ja sam si i pre nego li sam njegovu sliku video Gašu Licula zamišljao onakvim.

Fizionomija: istarskog učitelja. Jedno lice iz grupe onih, koji rano umiru. Oni se, baš zato jer slute tu ranu smrt, muče da svoje dane što potpunije i lepše nanižu u djerdan, koji daruju, koji daju domovini, kao što se Majci Božjoj daje srebrno srce za zavet.

U licu ima dve crte i dva oka, koja zrcale finu i suptilnu dušu.

A smrt zna naslutiti takve duše. Sledi ih, prati ih i vodi.

Negde sam čitao o toj smrti, koja te duše kao dobra i lepa devica voli. Možda ih baš i sama njezina prisutnost čini lepima. Njezini su miljenici od kada se rode. Ona njihovu psihu i celu njihovu duševnu i telesnu fizionomiju oboji nekom tihom melankolijom, nekom toplom melodijom, koja izražuje lepotu i dobrotu, ljubav i zanos.

I ovakve duše u ovakvom zanosu nižu i nižu svoje dane u lep i oholi djerdan, koji daruju. Žele da svega sebe dadu. I daju se potpuno i lepo. Živu intenzivno.

Takva je duša bio i Gašo Licul. Onaj Licul, kojemu smo na grobu odali počast. On ju je i zavredio.

Bili smo tihi, tihi. Sa suzom u oku i s nekom težinom na grudima, pred njegovim ranim grobom. A bilo nas je mnogo. Mnogo i od onog pokolenja, koje je on odgojio.

Bilo je i mnogo lice od onih, koji su mu na susretanju pružali tihi radost. Onih lica, koja izražuju samo dva jasna duševna stanja: ljubav ili mržnju, a koja su njemu izražavala zahvalnu ljubav. I svako je imao po svoju težinu u grudima.

Sunce je peklo. Gorelo je travu po zaraštenim a jarilo je rumenu zemlju po svežim grobovima. (Zaraštene i sveže rane...) Žarilo je i kamen, koji Gaši Liculu drugovi podiгоše. Kamen, na kojemu je samo par zlatnih slova. Samo ime i četiri brojke, jer je više nedozvoljeno. Kamen, koji duboko šuti i koji mnogo govori.

Iza mračnog i hladnog crkvenog blagoslova, iza posvećene vode, zagrcale su mnoge grudi, a na mnogim se je licima otegnula neka opora linija. Linija života, koji je u blizom dodiru sa smrću. Linija života, koji je tako duboko dirnut onim hladnim «Počivaj u miru!»

Evo i u toj se oporoj liniji manifestuje otpor «miru» i želja za životom. I ako je mir večan i lep, zašto je naša želja za nemirnim, ovakvim našim životom toliko velika i jaka? Ne volimo umirati. Razapeti makar i na križ neverovatno želimo živeti, pa i razapeti na križu — — —

I u tu želju za životom ja verujem. Jer želeći živeti — znači živeti. I ako smo žrtveno pokolenje — želimo proživeti žrtvu.

Jedna lepa i nezaboravna manifestacija našega bola i naše tuđe za učiteljem i narodnim čovekom, Gašom Liculom — bila je na njegovom grobu ujedno i jedna jaka manifestacija našega života, naše želje za životom i naše ljubavi do života. Našega životnoга ponosa.

Onoga ponosa, kojega su nam Licul i drugi njemu slični cepili u krv, u duše i u srca.

Evo i zato ima Licul svoju zaslugu. I kao što verujem u ljubav i želju našu do života, kao što verujem u dušu našega na-

roda i sok naše zemlje, kao što verujem u blagoslovljene utrobe naših majka i u zipke koje nišu budućnost — isto toliko čvrsto verujem i u grobove naše.

U one grobove, koji u nama pobudjuju ponos i život.

U ovakve grobove.

Nije dugo, čuo sam od jednog našeg čoveka, da je danas još jedini izraz našeg života i jedina naša narodna manifestacija, moguća samo na grobovima.

Tako i jest. Možemo da izrazimo život samo na grobovima. Mi danas. I dok bi nekome, koji ne pozna naše prilike ovo izgledalo nepojmljivo i bedno (Izražavanje života na grobovima!) meni se čini, da nalazim u ovim našim **žalostnim** manifestacijama neku jaču bazu našem **vedrijem** životu.

Neko bi mogao pitati: a što nam daju grobovi?

— Zar nije hleb i vino svih narodnih pirova i slava rodilo uvek iz praha kostiju onih, koji časno prodjoše i odoše?

Zar nismo i na njegovom grobu osetili život? Osetiti život znači živeti.

Zar nas nije i na njegovom grobu suza našeg jada okrepila (kao što cveće krepki jutarnja rosa) za strpljivo dalnje — snanjanje?

Ivo Mihovilović.

DRAGU GRUNTARJU V SPOMIN.

Pred nekaž tedni nas je zapustil in odšel tja, od koder ni več vrnitve.

Sedaj, ko Te ni več, so spoznali srednješolci in športniki, kaj si jim bil Ti vse. Bil si duša vsega delovanja.

V večnem spominu mi ostane trenutek, ko si mi s ponosom pravil o bodočih Svojih načrtih. Sami, brez Tebe, bomo morali izvršiti to, na kar si nas vzpodbujal nekaž tednov, predno Te je kruta usoda iztrgala iz naše srede.

Ti spiš sredi naroda, katerega si tako ljubil. Tvoj duh pa je z nami in nas bo spremljal, ko bomo razvijali Tvoje velike načrte!

Igor.

O PROSVETNOM RADU U NARODU

Gosp. Fr. Novljan, bivši profesor na našoj pazinskoj gimnaziji, poznat je i uvažan radnik na polju pučke prosvete. Još dok je bio u Istri radio je postojano i marljivo, više i uspešnije nego li svi ostali naši profesori. Zato je i bio više prosvetitelj od ostalih prosvetitelja. Iza prevrata nastanio se je u Zagrebu. Tamo se nalazi i sada, a zauzimlje mesto tajnika u najraširenijoj prosvetnoj organizaciji u Hrvatskoj — «Prosvjetnom Savezu».

Radi po zdravim smernicama, zato i uspeva. Ima veliku praksu. Radi već mnogo go-

dina. U Jugoslaviji ga danas broje u kategoriju glasovitoga Miljenka Vidovića, no od njega je mnogo pučkiji, bolje reći seljačkiji. Misli gosp. Fr. Novljana moglo bi nam služiti kao veoma odlična pravila, pa ćemo zato ovde nekoje izneti.

O prosvetnim radnicima.

Neki naši inteligentni ljudi misle, da je za prosvetni rad u narodu sposoban svako, ko ima nešto znanja i nešto ambicije. To je posve krivo, jer ako se učitelj mora na učiteljsku osam godina ozbiljno pripravljati za svoje zvanje učeći didaktiku, pedagogiju i praktično se vežbajući u vežbaonici, ako profesor iza osam gimnazijskih razreda mora još četiri godine ozbiljno proučavati svoju struku, a uz to učiti filozofiju, pedagogiju i psihologiju, te još godinu dana vežba — pravo je, da se i prosvetitelji naroda ozbiljno pripravljaju za prosvetni rad.

Kad bismo živeli u drugim prilikama, morali bismo osnovati seminar za narodnu prosvetu, no ovako ne možemo ino, nego postaviti na dušu svakome pojedincu, koji kani raditi na polju narodne prosvete, da se ozbiljno sprema za uzvišeno svoje nastojanje. Nitko neka ne misli, da je za narod sve dobro!

O pučkoj prosveti i gospodarstvu.

Mnogi misle i govore, a negde i zahtevaju, da čitav prosvetni rad mora nastojati, da pridigne gospodarsku obrazovanost puka. «Držite vi» — kažu — «predavanja narodu, kako će obradivati svoja polja i vinograde, kako će čistiti bačve, pretakati i čuvati vino, kako će saditi i cepiti voćke, kljaštriti uljike, uređivati vrtove, gojiti marvu itd.»

Shvaćanje je to u temelju svom pogrešno: svako takvo predavanje bilo bi isto toliko prosvetno, koliko i ono, u kojem bi nekoga poučavao, kako će iz svinjske kože sam izradivati opanke. Diže se time samo produktivnost naroda, a ne prosveta. Razlika je ipak ta, što ću opanke izradivati učiti onoga, koji to želi, pa će naučiti za zbilja postati produktivnijim, dok obično gospodarsko predavanje u našim prilikama odzvoni u prazninu, budući da slušaoci predavaču ne veruju i ga ne shvaćaju, ako ne prate praktično prikazivanje.

O tome bi mnogo znali pripovedati gospoda učitelji poljodjelstva. Jedan mi je od njih nedavno pripovedao, kako mu neki seljak nije htio verovati, što mu je tumačio: «A kako ćete učiti mene vi, gospodin, koji nije nikada kopaol!» Moj učitelj ne budi len, prihvati plug, koji je baš bio opretnut, pa kaže seljaku, neka potera volove, da malo zaore. Tako izore par brazda, a od onda je seljak s njime govorio s drugim pouzdanjem.

Seljak je u svome radu vrlo konservativan, a drukčiji biti ne može, jer ono što zna, naučio je u znoju lica svoga, pa ne će toga zapustiti za volju nekog gospodina.

Ona tvrdoglavost ima dubljih korena u duši našeg čoveka, pa je moramo oplemeniti, da postane temeljem naše narodne ekzistencije.

Razni kongresi za pučko prosvetu zaključijo, da pučka predavanja ne smiju dirati u gospodarski rad pojedinca.

Prosveta ide za tim, da razvije duševne sposobnosti naroda, da mu oplemeni srce i um te ga učini sposobnim za duševni život i rad. Kad ljudi budu znali ceniti vrednost znanosti, umetnosti, kada počnu shvaćati novoveke izume, kada postignu poverenje u se i u svoje sposobnosti, kad uvide, kako raste uspeh i u čemu treba tražiti napredak, kad budu sposobni ne samo svoje misli izražavati, nego ih u činove pretvarati — onda će se gospodarsko razvijati samo po sebi prirodnim putem.

NASLOVNA STRAN

in ostali linorezi v tem zvezku so delo tržaškega slikarja Avgusta Černigoja. S tem izvršujemo en del našega programa, da bi pritegnili za sodelovanje v «Našem glasu» tudi najbolj izrazite zastopnike slovenske upodabljalne umetnosti v Julijski Krajini. V naslednjih številkah se bo to še bolje pokazalo.

A. Černigoj je najekstremnejši med našimi ekstremisti. Njegov nastop s skupino mladih odrskih reformistov po naših krajih je dal baš v zadnjih dneh povod za živahne polemike v «Edinosti». Ne manjka mu energije in zmožnosti, zato mislimo, da bo uspel. Drugo je vprašanje, če se bo to zgodilo na račun kakšne umetniške struje ali na račun svobodne umetniške individualnosti, ki je struja ne more roditi — ubije jo pa lahko.

Njegova smer se približuje smeri ruskih modernistov, točneje konstruktivistov. Kakšno pojasnilo o tem daje članek o razvoju ruske upodabljalne umetnosti v tej številki. Eno izmed njegovih osnovnih načel se zлага z mnenjem tistega ruskega slikarja, ki je trdil, da daje že slika črnega kvadrata na belem polju dovoljni umetniški užitek.

G. Černigoja smo naprosili, naj bi nam sam napisal nekaj kratkih stavkov o svojem razvoju in teženju. Napisal nam je sledeče:

MOJE DELOVANJE V JULIJSKI KRAJINI

Rojen v Trstu — leto ni važno; sin silnega kmeta, pozneje mestnega težaka. Mati mi je ljubka lirična osebnost — analfabet iz tržaške okolice. Po očetu silen, po materi mehak, to je sinteza moje osebnosti.

Moje elementarne študije so italijanskega izvora; študiral sem zelo malo, moja inteligenca je bila primitivna, čustva virtuozno tehnična. Moja vzgoja je koreninila v borbosti. Že v mladih letih sem videl pred

seboj široko obzorje, čital sem nekje, kako se človek dviga pod solnčnimi žarki, zato sem umeril to pot in ugledal «luč močnega sijaja».

Sem kdaj študiral? Ne — moje katedrsko znanje je le tatvina vsakdanjega življenja. Po vojni sem postal romar, ker vojna me je odvrnila od prvotno načrtane poti. Udeleževal sem se na različne načine — bil sem tudi učitelj risanja — zelo slab radi pomanjkanja pedagoškega znanja. Pozneje sem bil diplomiran v Bologni za učitelja risanja na srednjih šolah, to pa le na čast moji rodbini in sorodnikom.

Zakaj sem šel v Nemčijo? Na to vprašanje ne morem dati točnega odgovora. Morda radi tega, ker sem hotel biti prežet civilizatoričnega duha. Nemčija mi je nudila mnogo teoretičnega znanja, ki je prvi pogoj vsakega udejstvovanja; Nemcem sem hvaležen, da so me evropsko izobrazili.

Važnejše nego vsi do sedaj opisani doživljaji je pa moje aktivno delovanje v tržaškem slovenskem okolišu

Moje ilustrativno delovanje sloni na jako preprost načinu. Slike ne predstavljajo nič drugega nego vsebino doživljajev v sintetičnem smislu, bodisi časovnega ali prostornega zaznavanja. Moja ilustrativna geometrija je le estetična, t. j. teoretsko psihofizična. Slike predočujejo ploskve, linije in barve v prostoru in času.

Moje slike imajo namen dokazati sodobnemu človeku, v čem je osnova sodobne resničnosti. Oziraje se okrog po obdajajoči nas okolici, vidimo, slišimo, čutimo. Vsi ti doživljaji so glavni pogoji za interpretacijo harmonije med predmetom in sodobnim človekom.

Ker naj služi umetnost kolektivnosti, zato je moje delovanje grafično utilitarno, t. j. sposobno za vzgojo mlade generacije. Moja aktivnost je revolucionarnega značaja, zato treba, da je moje delovanje ekspanzivno-dinamično. Naša ekspanzija se mora razvijati v najhitrejšem tempu z najbolj elementarnimi sredstvi. Iz tega vzroka sem si izbral gledališko polje, ki stoji najbližje ljudski masi.

Mladina mi je sredstvo za dosego cilja. Jaz ljubim mladino.

Ne zahtevam, da morajo razumeti vsebino slik oni, ki tega niso sposobni — nasprotno, trdim, da je treba tovrstne slike ne samo literarno-dekadentno čitati, temveč čustvovati. Medsebojni kontrasti slone na nesimetrični, t. j. kinetični podlagi; njih bistvo je nepredmetna, čustvena konstrukcija, bolj rečeno predmetno-sintetična.

Oni, ki odklanjajo tovrstne estetične vrednote, se lahko smatrajo za tuberkulozno-sifilitične veteranske duhovnike.

A. Černigoj.